

*Proiect***HOTĂRÂRE** nr. _____din _____ 2023
Chișinău

**cu privire la aprobarea
Programului național pentru promovarea antreprenoriatului
și creșterea competitivității în anii 2023-2027 (Programul PACC 2027)**

În temeiul art. 24, alin. (5) din [Legea nr.100/2017](#) cu privire la actele normative (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr.7-17, art. 34), art. 5 lit a) și art. 6 lit. h) din Legea nr. 136/2017 cu privire la Guvern (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 252, art. 412), în scopul stabilirii priorităților statului privind dezvoltarea antreprenoriatului în anii 2023 – 2027,
Guvernul

HOTĂRĂȘTE:

1. Se aprobă Programul național pentru promovarea antreprenoriatului și creșterea competitivității în anii 2023-2027 (Programul PACC 2027), conform anexei.

2. Realizarea acțiunilor incluse în Planul de acțiuni pentru implementarea, în anii 2023-2025, a Programului PACC 2027, se va efectua din contul și în limitele alocațiilor bugetare prevăzute în bugetele autorităților responsabile de executare, precum și din contul altor surse, conform legislației.

3. Ministerele, alte autorități administrative centrale responsabile de implementarea Programului nominalizat:

1) vor întreprinde măsurile necesare pentru executarea integrală și în termenele stabilite a Planului de acțiuni pentru implementarea în anii 2023-2025 a Programului PACC 2027;

2) vor prezenta Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării, anual, până la data de 01 martie a anului următor celui de referință, informația despre executarea Planului de acțiuni pentru implementarea, în anii 2023-2025, a Programului PACC 2027, conform competențelor stabilite;

3) vor prezenta, în cadrul evaluării intermediare, după caz, propuneri argumentate pentru elaborarea Planului de acțiuni pentru implementarea în anii 2026 – 2027 a Programului PACC 2027.

4. Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării:

1) va monitoriza implementarea Programului PACC 2027 și va prezenta Guvernului, anual, până la data de 31 martie, raportul de progres, care va conține realizarea, în anul precedent, a Programului;

2) va prezenta Guvernului, până la 01 decembrie 2025, raportul de evaluare intermediară privind implementarea în anii 2023 – 2025 a Planului de acțiuni pentru implementarea Programului PACC 2027;

3) va prezenta propuneri argumentate privind actualizarea/modificarea, după caz, a Programului PACC 2027 și proiectul Planului de acțiuni pentru implementarea în anii 2026 – 2027 a Programului PACC 2027;

4) va prezenta Guvernului, până la 01 iunie 2028, raportul final privind implementarea Programului național pentru promovarea antreprenoriatului și creșterea competitivității în anii 2023-2027.

5. Controlul asupra executării prezentei Hotărâri se pune în sarcina Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării.

PRIM – MINISTRU

Dorin RECEAN

Contrasemnează:

**Viceprim-ministru,
ministrul dezvoltării economice
și digitalizării**

Dumitru ALAIBA

**Programul național
pentru promovarea antreprenoriatului și creșterea competitivității
în anii 2023-2027**

**Capitolul I.
INTRODUCERE**

Întreprinderile mici și mijlocii (în continuare - IMM) reprezintă principala sursă de locuri de muncă și de creștere în Republica Moldova. Ele au un rol important în diversificarea producției, a exportului și a ocupării forței de muncă și sunt o sursă vitală de capital uman antreprenorial. Acest lucru este deosebit de important într-un moment în care țara depune eforturi pentru ca economia să devină mai modernă, incluzivă și mai rezistentă la șocuri, precum pandemia Covid-19, conflictul militar din Ucraina și crizele energetice, economice și sociale generate de acestea. Din aceste motive, dezvoltarea IMM-urilor a fost și rămâne a fi esențială pentru dezvoltarea țării, inclusiv pentru cooperarea Republicii Moldova cu Uniunea Europeană.

În cadrul Parteneriatului Estic (PE), Moldova a semnat în anul 2014 Acordul de Asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană (AA RM-UE). Iar în iunie 2022, Consiliul European i-a acordat Republicii Moldova statutul de țară candidat pentru aderarea la Uniunea Europeană.

În anul 2012 prin Hotărârea Guvernului nr. 685 a fost aprobată Strategia **de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012–2020** (în continuare - Strategie), care a avut drept scop să ofere cadrul de politici pe termen lung și mediu privind dezvoltarea întreprinderilor micro, mici și mijlocii din Republica Moldova în contextul trecerii de la modelul de dezvoltare economică bazat pe consum la o nouă paradigmă orientată spre exporturi, investiții și inovații, a dezideratului politic de integrare europeană și a tendințelor economice mondiale.

Raportul de evaluare finală a rezultatelor Strategiei, elaborat în anul 2021, subliniază impactul pozitiv asupra sectorului IMM-urilor care a fost realizat în această perioadă, în primul rând, prin îmbunătățirea condițiilor de activitate a mediului de afaceri și implementarea diverselor programe de sprijin direct pentru IMM-uri. Evaluarea evidențiază și eșecurile, în special, în ceea ce privește comunicarea către publicul larg a informației despre activitatea IMM-urilor, despre creșterea substanțială a accesului la finanțare și la piețele internaționale. Implementarea Strategiei a fost influențată de migrația continuă, structurile guvernamentale slabe, în special în regiuni și o nepotrivire considerabilă a competențelor. Pandemia de COVID-19 a pus și mai multă

presiune asupra economiei și a influențat negativ unele dintre realizările timpurii.

Totodată, este necesară stabilirea viziunii statului asupra dezvoltării mediului de afaceri în perioada următoare, care se propune a fi reflectată în Programul național pentru promovarea antreprenoriatului și creșterea competitivității în anii 2023-2027 (în continuare – Program sau Programul PACC 2027). Elaborarea și promovarea politicii antreprenoriale este coordonată de Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, implementarea, în mare parte, fiind atribuită Instituției Publice Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (în continuare – IP ODA).

Secțiunea 1. Context

1. Programul național pentru promovarea antreprenoriatului și creșterea competitivității în anii 2023-2027 este elaborat reieșind dintr-o conștientizare puternică a importanței antreprenoriatului pentru indivizi și comunități, precum și a contribuției acestuia la dezvoltarea Republicii Moldova.

2. Antreprenoriatul este, de asemenea, un element important în noile politici sectoriale și programele naționale dezvoltate de diverse ministere și agenții, inclusiv Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare. Aceste activități demonstrează angajamentul Guvernului față de dezvoltarea mediului de afaceri.

3. Cadrul de Politici oferă îndrumări strategice pentru prioritățile naționale. Parteneriatul Estic oferă o serie de oportunități de cooperare în cadrul regiunii PaE și cu UE. Pe lângă UE, toți ceilalți parteneri de dezvoltare internaționali și bilaterali sprijină guvernul în implementarea priorităților naționale în domeniul antreprenoriatului și inovării. Printre aceștia se numără Grupul Băncii Mondiale, Națiunile Unite, USAID, BERD și guvernele din Suedia, Germania, Elveția, Austria, Marea Britanie și Estonia. Domeniile specifice de sprijin sunt detaliate în Anexa 2.

4. Programul PACC 2027 ia în considerare necesitatea de a asigura implementarea cu succes a politicilor în domeniul IMM-urilor și a procesului mai larg de dezvoltare, conform lecțiilor învățate, concluziilor și recomandărilor din rapoartele și studiile relevante ale proiectelor și documentelor de politici implementate, inclusiv:

1) Raportul de evaluare a Strategiei de Dezvoltare a Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii 2012-2020.

2) Rapoarte și recomandări privind implementarea AA Moldova-UE/ZLSAC.

3) Recomandări ale raportului OCED privind Indicele politicilor pentru IMM-uri: Țările parteneriatului estic 2020: Evaluarea implementării Cadrului de politici europene privind IMM-urile (Small Business Act) - Moldova și implementarea principiilor Small Business Act pentru Europa.

4) Alte studii naționale și analize sectoriale.

5. În procesul de evaluare a implementării, s-a menționat că Obiectivele Strategiei au fost relevante și au abordat principalele necesități ale IMM-urilor rurale. Obiectivele specifice și intervențiile sale au susținut în mod clar politicile și strategiile de dezvoltare ale IMM-urilor din UE și sunt în concordanță cu principiile Actului Întreprinderilor Mici și Mijlocii (AÎM/SBA). În același timp, Raportul de evaluare conține și anumite recomandări, dintre care se evidențiază următoarele:

1) noul document de politici pentru IMM-uri ar trebui structurat mai bine și încorporat în politicile generale de dezvoltare sectorială. Acesta ar trebui să țină cont de specializarea inteligentă și să se concentreze pe domenii tematice, grupuri-țintă și instrumente;

2) este necesar să se acorde o atenție sporită sprijinirii inovării, care ar trebui să se axeze asupra celor cu potențial real în sectoarele orientate spre viitor. Eficacitatea implementării ar fi îmbunătățită printr-o analiză aprofundată a fiecărui sector, inclusiv nivelul de dezvoltare, potențialul de creștere și potențialul de inovare. Aceasta include o analiză a distribuției de gen și a potențialului pentru aspecte mai specifice, cum ar fi dezvoltarea durabilă și potențialul de acces pe piețe internaționale;

3) încorporarea în cadrul de reglementare și cel instituțional a conceptelor de crowdfunding, business angels, clustere, preluările de afaceri;

4) îmbunătățirea calității sistemului destinat consolidării capacităților, instruirii și acordării de consultanță. Programele vizează în principal zonele rurale și este importantă prestarea de servicii de aceeași calitate în toate centrele regionale;

5) majorarea resurselor organizațiilor de implementare;

6) sprijinirea acelor IMM-uri care au un plan de afaceri robust și cu potențial de creștere;

7) consolidarea regiunilor și a IMM-urilor rurale. În mod ideal, acest lucru ar trebui să se facă bidirecțional (atât abordarea „de jos în sus”, cât și abordarea „de sus în jos”);

8) accesul la finanțare trebuie să rămână o preocupare majoră și să fie mai sustenabil, astfel încât accentul să fie pus pe beneficiarii cu potențial de a genera valoare, în special IMM-urile cu potențial de creștere;

9) introducerea de programe de sprijin direcționate pentru a stimula integrarea IMM-urilor în clustere și lanțuri de valoare cu potențial ridicat de export;

10) ar trebui să se acorde o atenție sporită dezvoltării soluțiilor inovatoare la schimbările climatice și consolidării gradului de conștientizare a dezvoltării economice durabile și a protecției biodiversității, pentru a asigura o economie rurală durabilă.

6. Structura Programului PACC 2027 urmărește, în general, cei cinci piloni utilizați pentru calcularea indicelui politicii pentru IMM-uri bazat pe Small Business Act (SBA) al UE. Strategia de specializare inteligentă oferă un

ghid pentru sectoarele și regiunile prioritare pe termen mediu ale Guvernului, în timp ce strategia de dezvoltare regională oferă o perspectivă asupra avantajelor competitive ale celor patru regiuni principale ale Moldovei: Nord, Sud, Centru și Găgăuzia.

7. Programul PACC 2027 este elaborat în corespundere cu aspirațiile naționale ale Republicii Moldova de a consolida în continuare relația politică și economică cu Uniunea Europeană (UE) și de a dezvolta un cadru antreprenorial și de inovare puternic. La elaborarea Programului au fost luate în considerare următoarele documente de planificare strategică: Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, Programul de activitate al Guvernului „Moldova prosperă, sigură, europeană”, Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030, Acordul de Asociere RM-UE, Acordul de Asociere Moldova-UE, Planul de acțiuni pentru implementarea măsurilor propuse de Comisia Europeană în Avizul său privind cererea de aderare a RM la UE.

8. Aceste aspirații sunt exprimate clar în documentele de dezvoltare strategică și angajamentele internaționale ale Republicii Moldova, precum:

1) *Acordul de Asociere Moldova-UE*, Titlul IV privind „Cooperarea economică și alte sectoare” și capitolele ulterioare relevante, în special Capitolul 10 „Politica industrială și antreprenorială”, art. 62. De asemenea, Programul corespunde Capitolului 1 „Reforma administrației publice”, art. 22.

2) *Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” (SND)*, aprobată prin Legea nr. 315/2022, este aliniată atât cu AA Moldova-UE, cât și cu Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă a Națiunilor Unite. Obiectivul general nr. 1 al SND este „Creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților” care conține trei obiective specifice, unul dintre care se referă la „Dezvoltarea oportunităților pentru inovații și antreprenoriat”, obiectiv pe care se rialează Programul PACC 2027.

3) În baza SND a fost elaborat *Planul național de dezvoltare pentru anii 2023-2025 (PND)*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 89/2023. Primul Obiectiv General din PND repetă obiectivul din SND și este intitulat „Creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților”, cu accent pe al doilea obiectiv specific care ține de *dezvoltarea oportunităților pentru inovații și antreprenoriat*, obiectiv care se dezagreghează plenar în obiectivele și acțiunile Programului PACC 2027.

4) *Programul de activitate al Guvernului „Moldova prosperă, sigură, europeană (MPSE)”*, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 28 din 16 februarie 2023 a stat la baza aprobării *Planului de acțiuni al Guvernului pentru anul 2023*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 90/2023. Programul PACC 2027 este în concordanță cu secțiunea 1, *Dezvoltarea economică* din Capitolul IV, Priorități și este orientat spre realizarea măsurilor stabilite în secțiunea 1, *Economie și digitalizare* din Capitolul V, Politici sectoriale prioritare.

5) *Matricea de politici pentru redresarea economică în condiții de pandemie de COVID-19* elaborată de Consiliul Economic pe lângă Prim-ministru și *Lista acțiunilor economice în contextul COVID-19* identificate de

Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării. Programul PACC 2027 este, de asemenea, aliniat la acțiunile întreprinse de Guvern pentru a reduce impactul COVID-19, pentru a stimula redresarea economică și pentru a spori reziliența IMM-urilor în fața crizelor.

6) *Programe la nivel de sector.* Pentru a asigura coerența procesului de planificare strategică, Programul PACC 2027 integrează aspecte intersectoriale și oferă legături cu programele sectoriale existente și viitoare, cum ar fi educația, știința și inovarea, dezvoltarea regională, dezvoltarea rurală, infrastructura, agricultura, siguranța alimentară, etc.

7) *Politica privind egalitatea de șanse.* Republica Moldova are legi și programe menite să asigure egalitatea de gen și nediscriminarea oricărui grup sau cetățean. De asemenea, au fost ratificate diverse instrumente internaționale în acest sens, inclusiv Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW) și diverse convenții ale Organizației Internaționale a Muncii (OIM). Constituția Republicii Moldova garantează accesul la justiție și egalitatea tuturor persoanelor. Cu toate acestea, în pofida asigurării juridice cuprinzătoare a egalității de gen la nivel de țară, implementarea acestor legi înregistrează restanțe din cauza lipsei de finanțare și a capacităților structurale.

9. Programul este orientat spre transformarea antreprenoriatului național, care în prezent se bazează pe cerere și oportunitate, într-unul care să fie mai strategic și orientat spre viitor, bazat pe inovare, specializare inteligentă și competitiv pe piața Uniunii Europene.

10. Implementarea PACC va genera o serie de oportunități de colaborare cu alte sectoare și creare de sinergii care vor crește eficiența și eficacitatea programului. Nivelurile de sinergii dintre PACC și alte documente de politici sunt reflectate în anexa nr. 3 la Program.

11. Implementarea integrală a prevederilor Programului PACC 2027 va genera o creștere durabilă a Moldovei printr-o distribuție economică imparțială. Multitudinea de programe de dezvoltare a antreprenoriatului implementate de IP ODA este considerată în Program ca un angajament pentru dezvoltarea potențialului antreprenorilor. Acestea includ mai multe programe de informare și sensibilizare a antreprenorilor la nivel național și regional și instrumente adaptate, cum ar fi:

1) creșterea gradului de conștientizare cu privire la diverse oportunități antreprenoriale, inclusiv în anumite sectoare economice de specializare inteligentă și în regiunile aflate în dezvoltare;

2) mobilizarea mass-mediei pentru a disemina informații despre egalitatea de șanse în antreprenoriat și impactul său pozitiv asupra economiei și societății;

3) promovarea antreprenoriatului ca fiind o carieră preferată în rândul tinerilor, femeilor și migranților;

4) dezvoltarea instrumentelor financiare care vizează aceste grupuri;

5) dezvoltarea accesului la piețe și a programelor de asigurare a calității etc.

Capitolul II. Analiza situației

Secțiunea 1. Contextul Economic.

12. În ultimul deceniu, cursul politic al Republicii Moldova a fost ferm orientat către asocierea politică și integrarea economică cu Uniunea Europeană, așa cum sunt stabilite în obiectivele Parteneriatului Estic. Acest lucru a fost definit de agendele succesive de reformă a politicilor guvernelor, care s-au confruntat totuși cu mai multe provocări în materie de punere în aplicare, cum ar fi un sistem politic vulnerabil, corupția, o societate polarizată, productivitatea economică scăzută, provocările demografice, necorelarea competențelor și o vulnerabilitate ridicată atât la șocurile legate de climă, cât și la cele externe.

Integrarea în UE oferă un cadru politic și economic solid, dar rămân multe provocări

13. Recentul conflict din Ucraina și crizele globale generează incertitudini suplimentare pentru economia Moldovei. Un număr mare de refugiați care au fugit de conflict au rămas în Moldova. Crizele au contribuit, de asemenea, la creșterea prețurilor la energie, alimente și produse metalurgice pe piețele internaționale. Perturbările din lanțurile de producție și de aprovizionare intensifică și mai mult efectul crizelor.

14. *Produsul Intern Brut (PIB) și inflația.* De la implementarea Acordului de Asociere RM-UE, Moldova și-a îmbunătățit situația macroeconomică, cu rate de creștere consistente de aproximativ 4% anual în perioada anilor 2016-2019. În perioada anilor 2020-2021, activitatea economică din Republica Moldova a înregistrat o scădere accentuată provocată de criza COVID-19.

Restricțiile interne, climatul economic regional afectat de pandemie, dar și climatul nefavorabil au dus la o scădere a PIB-ului cu 7%. Declinul a fost cauzat în principal de reducerea consumului gospodăriilor casnice, urmată de scăderea investițiilor și a stocurilor. Acțiunile de izolare impuse de Guvern pe tot parcursul anului 2020 au oprit comerțul și producția industrială, în timp ce o secetă severă a afectat agricultura. Inflația a constituit în medie 3,8% în 2020, cauzată de scăderea prețurilor petrolului și de scăderea cererii interne. Odată cu creșterea prețurilor la alimente, aceasta a crescut la 6,68% în septembrie 2021,¹ depășind astfel limita superioară a țintei inflației de 5 la sută (+/- 1,5 la sută) stabilită de Banca Națională a Moldovei (BNM).

O rată constantă de creștere a PIB-ului de 4% a fost urmată de o scădere de 7% a PIB-ului în timpul pandemiei Covid-19. Inflația în 2021 a depășit ținta BNM de 5% anual și a crescut considerabil și în continuare în 2022, după declanșarea crizei din

Moldova se confruntă în prezent cu o criză umanitară, deoarece, de la izbucnirea războiului din Ucraina, acum un an, teritoriul Republicii Moldova a

¹<https://www.bnm.md/>

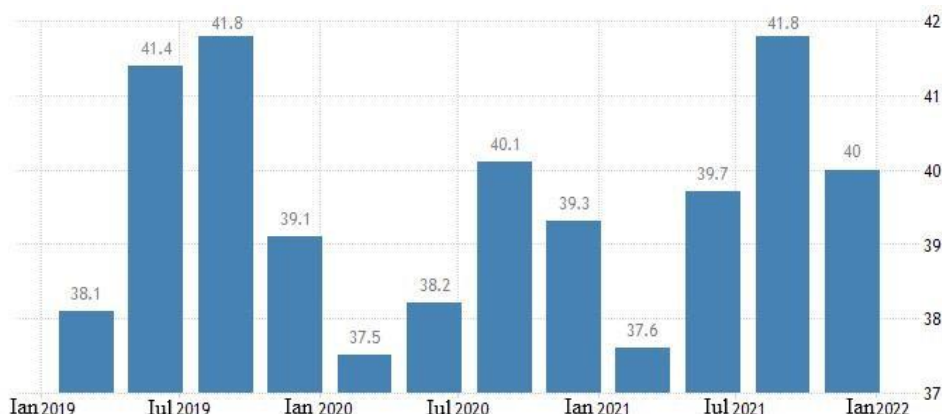
În 2020, 60% din populație era inactivă din punct de vedere economic. Sectorul serviciilor oferă locuri de muncă pentru aproape 60 % din populație. Doar o treime dintre femei au un loc de

fost tranzitat de cca un milion de refugiați din statul vecin. În luna februarie 2023, în țară se mai aflau cca 104 mii de refugiați din Ucraina, acest fenomen amenințând și mai mult perspectivele economice ale țării (<http://www.border.gov.md/index.php/circa-un-milion-de-cetateni-ucraineni-au-intrat-r-moldova-de-la-inceputul-razboiului-din-ucraina>).

De la începutul crizei din Ucraina, rata inflației a crescut până la 34,62% (în luna octombrie 2022), determinând Banca Națională a Moldovei să majoreze rata de bază aplicată la principalele operațiuni de politica monetară pe termen scurt până la 21,5%. Această măsură și tensiunile din regiune pot avea un efect negativ asupra activității de împrumut a IMM-urilor, reducând dorința pentru investiții ale acestora.

15. *Angajarea în câmpul muncii.* Rata de angajare în timpul muncii în anii 2020 – 2021 a fost puternic influențată negativ de pandemia Covid-19 (Figura nr. 1). Chiar și înainte de pandemie, creșterea economică nu a fost însoțită de o creștere a ocupării forței de muncă. Populația inactivă reprezintă 59,7% (+2,2% în anul 2020 față de 2019) din totalul populației cu vârsta de peste 15 ani. În 2020, numărul angajaților a scăzut cu 4,4% față de 2019². Majoritatea populației active este implicată în sectorul serviciilor, inclusiv comerț, HORECA, transporturi, TIC, asistență socială, educație, administrație publică și altele (57,1%), agricultură (21,1%), producție industrială (14,6%) și construcții (7,2%). Ponderea femeilor în populația încadrată în câmpul muncii este mai mică decât cea a bărbaților (48,7% femei și 51,3% bărbați în 2019). Discrepanța dintre rata de ocupare a forței de muncă în funcție de sex a fost de 7,7 p.p. în 2019: în rândul femeilor, rata de angajare în muncă este de aproximativ 36,5% față de 44,2% în cazul bărbaților.³

Figura nr. 1. Rata de angajare în câmpul muncii în Republica Moldova în anii 2019-2022.

16. *Comerțul extern.* Implementarea Acordului de Asociere RM-UE și sprijinul oferit de UE, în colaborare cu alți parteneri de dezvoltare, au asigurat o

²<https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=7006>

³<https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6934>

anumită stabilitate macroeconomică și rate de creștere consistente și o integrare economică mai strânsă cu piețele europene. În anul 2020, 67% din exporturile moldovenești au fost orientate către țările UE (+2,7 p.p. față de 2019), iar 46% din importuri au provenit de pe piața UE (-2,8 p.p. față de 2019) ⁴. În 2020, exporturile Moldovei au constituit 3,01 miliarde USD, iar importurile - 5,73 miliarde USD.

Balanța comercială a Republicii Moldova s-a înrăutățit cu peste 50% în ultimii cinci ani și a ajuns la valoarea de 290,9 milioane USD în ianuarie 2022, comparativ cu 201 milioane USD în anul precedent (Figura nr. 2). Exporturile au crescut cu 66,5% pe an, la 330,3 milioane USD, în timp ce importurile au crescut cu 55,5% la 621,2 milioane USD.

Figura nr. 2. Balanța Comercială a Republicii Moldova în anii 2017-2022

În ceea ce privește indicele de complexitate a produselor (ICP), exporturile Moldovei ocupă locul 69 din 127 de economii, conform Observatorului Complexității Economice. ICP determină intensitatea cunoștințelor aferente unui produs luând în considerare intensitatea cunoștințelor exportatorilor acestuia. Deficitul comercial reprezintă aproximativ 40 la sută din PIB, deoarece remitențele alimentează importurile de bunuri de uz casnic. Principalele produse de export includ textile, legume și fructe, băuturi și utilaje electrice. Principalele importuri ale Moldovei sunt petrol, gaze naturale, fire textile, produse farmaceutice și utilaje.

Principalii parteneri comerciali ai Republicii Moldova sunt România, Ucraina, Rusia, Italia, Germania, Turcia și Belarus. Întreprinderea acțiunilor privind aderarea Republicii Moldova la UE, respectiv, orientarea comercială a Republicii Moldova către piețele UE va reduce vulnerabilitatea sa economică la crizele actuale din Ucraina și Rusia. Ponderea totală a exporturilor către Federația Rusă (8,78%) și Ucraina (2,95%) reprezintă doar aproximativ 12% din totalul exporturilor. Cu toate acestea, se așteaptă ca sectoarele cu expuneri mai semnificative la aceste piețe, cum ar fi cel agricol, farmaceutic și textil, să fie mai afectate și să necesite sprijin suplimentar pentru accesarea unor noi piețe. Se așteaptă un impact mai mare asupra importurilor, deoarece Federația Rusă reprezenta 14,68% (locul 1) și Ucraina - 9,30% (locul 4) din importuri.

⁴<https://statistica.gov.md/category.php?l=en&idc=336>

Cei mai afectați sunt importatorii de alimente și băuturi, îngrășăminte și produse pentru construcții. Sprijinul inițial al Guvernului a fost de a facilita importul din UE prin eliminarea certificării locale obligatorii a produselor alimentare de strictă necesitate care au certificare europeană și procedura simplificată de obținere a certificatelor de forță majoră pentru importatori. Este posibil să fie necesare alte forme de sprijin pe termen mediu și lung.

17. *Migrația.* Migrația pe scară largă din Moldova, combinată cu scăderea ratelor de fertilitate, a condus la o scădere bruscă a populației și la creșterea ponderii persoanelor în vârstă. Acest lucru pune presiune asupra sistemului de pensii, limitează forța de muncă disponibilă și competitivitatea pe termen lung a țării. Remitențele rămân o sursă semnificativă pentru bugetele gospodăriilor, reprezentând peste 13% din PIB-ul țării în anul 2020.

Între 2014 și 2020 populația a scăzut cu o rată anuală de 1,4%. Se estimează, că 860 mii de moldoveni locuiesc în străinătate și asigură un

Secțiunea 2. Mediul antreprenorial.

18. Întreprinderile mici și mijlocii (ÎMM-uri) sunt definite în Legea Republicii Moldova nr. 179/2016, după cum este indicat în Tabelul nr. 1.

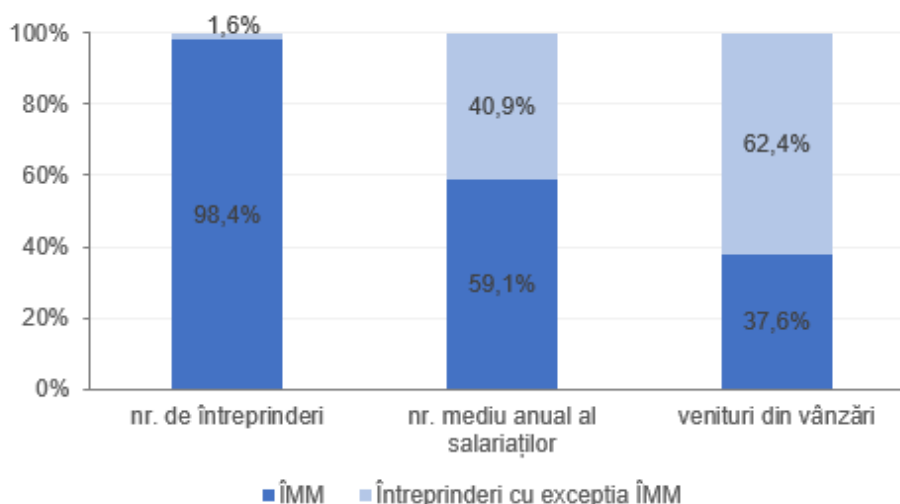
Tabelul nr. 1. Clasificarea întreprinderilor micro, mici și mijlocii în conformitate cu Legea nr. 179/2016 cu privire la întreprinderile mici și mijlocii.

Mărimea	Numărul mediu anual de angajați	Cifra de afaceri anuală sau valoarea activelor totale (milioane MDL)
Micro	cel mult 9	până la 18
Mică	10 - 49	până la 50
Mijlocie	50 - 249	până la 100

**Criteriul definitoriu constant utilizat pentru clasificarea întreprinderilor mici și mijlocii în scopuri statistice este numărul mediu anual de salariați.*

19. Potrivit datelor Biroului Național de Statistică (BNS) pentru anul 2021, întreprinderile mici și mijlocii din Republica Moldova reprezintă 98,4% din numărul total de întreprinderi (Figura nr. 3). Numărul ÎMM-urilor este în continuă creștere. În 2021 acesta a constituit 59.357 de întreprinderi, în creștere cu 3,7% față de 2020. Din numărul total de ÎMM-uri, 86,5% sunt microîntreprinderi. Majoritatea ÎMM-urilor (61% din total) sunt situate în municipiul Chișinău. Localizarea regională a ÎMM-urilor este condusă de regiunea Centru (17%), urmată de regiunile Nord (13%), Sud (6%) și Găgăuzia (3%).

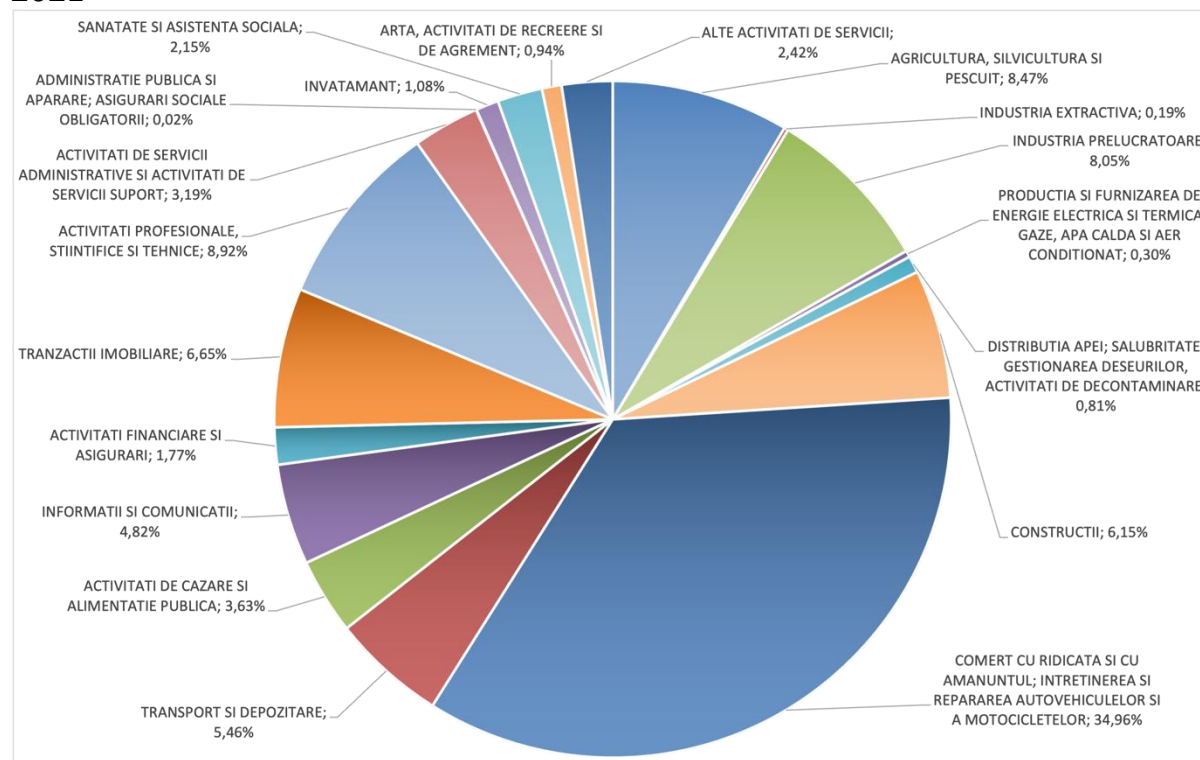
Figura nr. 3. Ponderea ÎMM-urilor din Republica Moldova în ocuparea forței de muncă și PIB, 2021

Sursa: Biroul National de Statistica (BNS)

20. În pofida tendinței pozitive a numărului total de IMM-uri, structura acestora s-a modificat ușor față de 2020, înclinând spre creșterea numărului de întreprinderi pe fiecare grup: micro-întreprinderi (+3,6%), întreprinderi mici (+4,1%) și întreprinderi mijlocii (+5,7%). Un număr predominant de IMM-uri activează în comerțul cu ridicata și cu amănuntul, inclusiv întreținerea și repararea autovehiculelor și motocicletelor (35%), urmate de sectorul activităților profesionale, științifice și tehnice (8,9%), agricultura, silvicultura și pescuitul (8,5%), industria prelucrătoare (8,1%) (Figura nr. 4).

Figura nr. 4. Distribuția sectorială a IMM-urilor în Republica Moldova, 2021

Sursa: Biroul National de Statistica (BNS)

21. Contribuția IMM-urilor la PIB constituia 50,9% în 2019, în scădere cu 1,2 p.p. comparativ cu 2016. Comerțul cu ridicata și cu amănuntul, inclusiv întreținerea și repararea autovehiculelor și motocicletelor, este în continuă creștere și contribuie cel mai mult la formarea PIB-ului (20,2%), urmat de industria prelucrătoare (6,5%) și agricultură (6,1%).

22. IMM-urile generează 37,6% din veniturile din vânzări din totalul veniturilor din vânzări generate de întreprinderi. Distribuția regională a veniturilor generate de IMM-uri arată astfel: municipiul Chișinău (62%), urmat de regiunile Centru (15%), Nord (14%), Sud (6%) și UTA Găgăuzia (3%). Doar 52,2% din total IMM au înregistrat profit în anul 2021, acesta fiind cu 54,8% mai mare decât în anul 2020.

23. Pandemia COVID-19 a avut un efect negativ foarte puternic asupra sectorului IMM-urilor. A cauzat creșterea inegalităților între întreprinderile mici și mijlocii, majoritatea slab pregătite pentru un astfel de șoc, și întreprinderile mai mari, care sunt mai rezistente datorită dotării lor tehnologice, rezervelor de lichiditate și contractelor pe termen lung cu furnizorii și clienții. Astfel, lichiditatea limitată, acțiunile de izolare impuse, scăderea cererii de pe piață, constrângerile șomajului, lipsa infrastructurii disponibile și a competențelor necesare pentru o transformare digitală rapidă și munca online, sunt doar câteva dintre problemele cu care s-au confruntat întreprinderile mici și mijlocii în 2020 și ulterior. Venitul mediu din vânzări al IMM în anul 2020 a constituit 150 112,07 mil. MDL (-5% față de 2019), dar în 2021 s-a restabilit și a constituit 183 569,70 mil. MDL (+22% față de 2020 și +17% față de 2019).

24. Fiind recunoscute ca un motor pentru generarea locurilor de muncă și creștere, IMM-urile din Moldova au generat 50,1% (-1 p.p. față de 2020) din totalul locurilor de muncă de pe piață. În medie, un IMM a creat 5 locuri de muncă per întreprindere. Veniturile din vânzări ale IMM în medie pe un salariat au constituit 582,9 mii lei, cu 109,1 mii lei (+ 23,0%) mai mult față de anul 2020. Din perspectivă regională, majoritatea locurilor de muncă create de IMM-uri sunt în municipiul Chișinău (55%), urmat de regiunile Nord și Centru (17% fiecare), Sud (8%) și UTA Găgăuzia (4%).

25. Activitatea de inovare a IMM-urilor este insuficientă. Potrivit unui sondaj realizat de BNS, în perioada anilor 2017–2018 au fost 605 întreprinderi inovatoare (18% din numărul total de întreprinderi incluse în cercetare). Acest număr este cu 10% mai mic comparativ cu anii 2015-2016. În total au fost 541 de IMM-uri cu activitate de inovare, sau 89% din numărul total de întreprinderi inovatoare. În total, 317 întreprinderi inovatoare erau active în industrie, dintre care 271 erau IMM-uri (85%), iar 288 întreprinderi inovatoare erau active în servicii, dintre care 270 erau IMM-uri (94%).⁵

⁵https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2021-05/skills_for_smart_specialisation_in_moldova.pdf

Secțiunea 3. Probleme strategice și provocări în antreprenariat și inovare

26. Reforma de reglementare și reducerea sarcinilor administrative au fost o prioritate înaltă pentru Guvern. Totuși, procedurile, politicile și legile care nu merg mână în mână cu necesitățile antreprenoriale, tehnologia și creșterea socială, îi împiedică pe antreprenori să devină proactivi și inovatori.

27. Moldova a fost una dintre primele țări care a introdus procesul de ghilotină de reglementare și au avut loc mai multe runde, pornind de la un mediu de afaceri strict reglementat și trebuind să se confrunte cu un sistem de inspecție complex, inefficient și adesea corupt. În general, acele acțiuni au produs rezultate tangibile.

28. Implementarea Strategiei de dezvoltare a sectorului IMM în anii 2012-2020 a produs rezultate puternice în ceea ce privește îmbunătățirea mediului de reglementare. Guvernul a redus cerințele birocratice redundante pentru întreprinderi, a extins serviciile de e-guvernare și a implementat diverse programe pentru a atenua barierele în calea afacerilor. Aceste reforme au fost reflectate în raportul – clasament al Băncii Mondiale din 2020 - Doing Business 2020, care plasează Moldova pe locul 48 dintre cele 190 de economii. Moldova are o performanță relativ bună în ceea ce privește demararea unei afaceri și înregistrarea indicatorilor de proprietate, dar are performanțe slabe în abordarea indicatorilor autorizațiilor de construcție (Figura nr. 5). Conform indicelui de competitivitate globală 2019, Moldova se află pe locul 86 din 141 de țări.

Figura nr. 5. Clasamentul Republicii Moldova pe Subiecte de Afaceri, 2020

29. În plus, Moldova și-a aliniat în linii mari politicile privind IMM-urile la ghidările stabilite de Small Business Act pentru Europa (SBA) al Uniunii Europene și la cele zece principii ale sale, care oferă o gamă largă de acțiuni pro-întreprinderi pentru a ghida elaborarea și implementarea politicilor

pentru IMM-uri. Indicele Politicii IMM-urilor⁶ (SME Policy Index), un instrument de analiză comparativă (benchmarking) dezvoltat pentru a evalua progresul, confirmă rezultatele bune obținute de Republica Moldova în reforma instituțională și de reglementare pentru IMM-uri din 2016 până în 2020 (Tabelul nr. 2). Moldova a obținut punctaje peste media țărilor PaE și este a doua după Georgia.

Tabelul nr. 2. Progresul țărilor PaE în reforma cadrului instituțional și de reglementare pentru IMM-uri, 2020 comparativ cu 2016

Cadrul instituțional și de reglementare	Armenia	Azerbaijan	Belarus	Georgia	Moldova	Ucraina	Media PaE
Anul 2020	3.76	3.53	3.51	4.20	3.92	3.50	3.74
Anul 2016	3.38	2.47	2.41	3.48	3.51	2.45	2.95

Sursa: *Indicele politicilor pentru IMM-uri (SME Policy Index) : Țările parteneriatului estic 2020* © EBRD, ETF, EU, OECD 2020

30. Pentru identificarea și abordarea provocărilor specifice pentru sectorul IMM-urilor a fost utilizată Analiza SWOT, care este reflectată în Anexa nr. 1 la Program.

31. Au fost identificate cinci grupuri de probleme și provocări care trebuie detaliate pentru a asigura crearea unui ecosistem favorabil, care să abileze antreprenorii moldoveni:

- 1) cultură antreprenorială scăzută și lipsa competențelor relevante cerute de o economie modernă;
- 2) cadrul de reglementare dezechilibrat și incomplet;
- 3) acces limitat la resurse financiare cu costuri de tranzacție reduse și cerințe rezonabile de gaj (garanții);
- 4) dificultate de acces și concurență pe piețele interne, regionale, UE și internaționale, în special din regiunile rurale și întreprinderile mici;
- 5) capacități slabe în cadrul IMM-urilor de a recunoaște și adopta inovații și axarea pe marjă redusă, produse și servicii cu tehnologie scăzută cu potențial de creștere scăzut.

32. Aceleași domenii prioritare sunt identificate și monitorizate în Small Business Act și susținute de platforma UE de dezvoltare economică și oportunități de piață în contextul asistenței UE pentru Moldova și țările PaE.

33. Sunt necesare îmbunătățiri suplimentare ale mediului de reglementare și ale cadrului operațional pentru a aborda următoarele aspecte importante⁷:

⁶ Indicele politicilor pentru IMM-uri, (SME Policy Index) - un instrument de evaluare comparativă pentru evaluarea și monitorizarea progresului față de bunele practici ale Uniunii Europene (UE) și internaționale

⁷Evaluation report of the "SME Strategy 2012-2020" in Moldova and SME Policy Index: Eastern Partner Countries 2020 © EBRD, ETF, EU, OECD 2020

- 1) îmbunătățirea politicii de integritate a afacerilor în cooperare cu organizațiile de suport în afaceri (OSA);
- 2) transparență în procesul decizional privind asistența financiară externă acordată IMM-urilor;
- 3) crearea unor condiții de concurență echitabile pentru IMM-uri prin consolidarea instituțională a Consiliului Concurenței și efectuarea de evaluări ale concurenței și studii de piață;
- 4) achizițiile publice trebuie să fie mai eficiente și mai transparente. Este necesară îmbunătățirea achizițiilor publice electronice pentru a se alinia la cerințele și bunele practici ale UE;
- 5) asigurarea aplicării sistematice a noii metodologii de Analiză a Impactului de Reglementare (AIR) de către toate autoritățile cu funcții de elaborare a cadrului normativ;
- 6) dezvoltarea cadrului de reglementare și instituțional pentru a permite dezvoltarea de surse alternative de finanțare, cum ar fi finanțarea participativă (crowdfunding), îngerii de afaceri (business angels) și tehnologie financiară (fintech);
- 7) perfecționarea cadrului normativ referitor la preluarea întreprinderilor, fie prin moștenire sau prin achiziție;
- 8) îmbunătățirea legislației care reglementează înființarea și funcționarea clusterelor, în special pentru industriile inovatoare și excluderea barierelor administrative din calea creării clusterelor;
- 9) promovarea de strategii coordonate și proactive pentru a acorda întreprinderilor a doua șansă, inclusiv caracteristici precum accesul facilitat la finanțare după faliment, orientări sau formare pentru cei care reîncep afaceri și campanii de creștere a gradului de conștientizare;
- 10) facilitarea procedurilor pentru lichidarea întreprinderii, inclusiv în caz de faliment. Procedurile trebuie să fie mai puțin complicate și mai puțin costisitoare;
- 11) promovare politici de sprijin pentru IMM-uri, bazate pe rapoarte de M&E, studii și analize sectoriale și bugete dedicate.

34. Republica Moldova are o practică consolidată de consultare dintre sectorul public și privat. Legea nr. 179/2016 cu privire la întreprinderile mici și mijlocii prevede funcționarea Consiliului Consultativ pentru IMM-uri, a cărui atribuții sunt implementate de Consiliul Economic pe lângă Prim-ministru⁸. Consiliul Consultativ pentru IMM-uri este condus de ministrul dezvoltării economice și digitalizării și servește ca platformă de dialog public-privat între instituțiile statului, comunitatea de afaceri, organizațiile societății civile (OSC) și partenerii de dezvoltare.

35. Potrivit Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional, consultările publice sunt obligatorii pentru fiecare act normativ și de

⁸<https://consecon.gov.md/wp-content/uploads/2019/09/Guvernului-RM-nr.-631-Regulament-din-22.08.2011..pdf>

reglementare care are un impact social, economic sau de mediu. În acest scop, Guvernul a creat o pagină web (www.particip.gov.md) unde sunt plasate spre consultare toate proiectele de acte normative.

36. Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării organizează consultări cu asociații de afaceri și organizații din sectorul privat. Reprezentanții sectorului privat fac parte din consiliul al IP ODA și pot prezenta și promova inițiative de politică publică. Alte ministere (Ministerul Finanțelor, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, etc.) organizează întâlniri regulate de consultare cu comunitatea de afaceri. La elaborarea actelor legislative, Parlamentul organizează periodic consultări publice la care sunt invitate și IMM-urile (de regulă, asociații de afaceri care reprezintă IMM-urile).

37. Sectorul IMM-urilor este reprezentat de numeroase asociații de afaceri (generale și sectoriale). Cu toate acestea, nu multe dintre acestea au capacitatea necesară de advocacy și pot reprezenta interesele membrilor lor. Multe dintre asociații sunt membre ale Consiliului Economic pe lângă Prim-Ministru, iar cele mai active conduc grupurile de lucru ale Consiliului.

38. Pentru a îmbunătăți și mai mult consultarea și comunicarea între sectoarele public și privat și capacitatea sectorului privat de advocacy, Guvernul ar trebui să ia în considerare:

- 1) rolul și capacitatea asociațiilor de afaceri de a reprezenta sectorul privat în procesul sistematic și instituționalizat de consultare între sectoarele public și privat, inclusiv și la Consiliul Economic și în grupuri de lucru organizate de ministere;

- 2) implicarea instituțională a asociațiilor de afaceri în programele de sprijin pentru IMM-uri cu finanțare publică.

39. Dimensiunile capitalului uman se află în centrul agendei și politicilor de dezvoltare economică și a IMM-urilor. Dezvoltarea competențelor este o parte integrantă a serviciilor de sprijin pentru IMM-uri, abilitățile ecologice stau la baza strategiilor de dezvoltare durabilă și eficiență a resurselor, iar alfabetizarea financiară este esențială pentru accesul IMM-urilor la capital, iar competențele digitale sunt unul dintre atuurile solide pentru inovarea și competitivitatea IMM-urilor.

40. În general, piața muncii din Moldova este caracterizată de deficit de competențe cauzată de necorelarea competențelor, emigrare și exodul de creiere. Nivelul de activitate al populației cu vârstă aptă de muncă este foarte scăzut în comparație cu alte țări din Europa de Est. O mare parte a angajaților au doar un nivel de bază de educație, ceea ce le restrânge șansele de a avansa pe piața muncii.

41. În ceea ce privește învățarea antreprenorială, cadrul general de politici a fost consolidat prin adoptarea documentelor de refreință, prin care Cadrul național al calificărilor din Republica Moldova, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1016 /2017. Competența-cheie de antreprenoriat este încorporată în discipline specifice sau cursuri opționale în învățământul primar, secundar și

profesional (de exemplu, proiectarea carierei și dezvoltarea spiritului antreprenorial). Cea mai mare parte a învățării antreprenoriale non-formale este asigurată de IP ODA (ca parte a programelor lor de sprijin pentru antreprenoriat: PARE 1+1/2, Programul "Femei în Afaceri", Programul "Start pentru Tineri", etc., precum și în cadrul programului dedicat educației antreprenoriale „Gestiunea Eficientă în Afaceri”, prin Centrul de Consultanță și Asistență în Afaceri, precum și de către Camera de Comerț și Industrie (în cadrul Centrului de Educație Antreprenorială). În cadrul altor programe, este disponibilă instruirea pentru IMM-uri în abilitățile digitale care le vor permite să introducă și să poată absorbi noi tehnologii și moduri de lucru care sporesc productivitatea. Există, de asemenea, activități educaționale susținute de partenerii de dezvoltare, mai ales prin intermediul asociațiilor de afaceri și al altor organizații ale societății civile (OSC).

42. În paralel, au fost realizate acțiuni de consolidare a competențelor profesionale precum consiliere profesională, mediere în muncă, formare profesională prin cursuri de calificare, recalificare, perfecționare și specializare acordând subvenții salariale, în special pentru cei care intră pentru prima dată pe piața muncii. Din cauza resurselor foarte limitate alocate acestor acțiuni, impactul acestora asupra competențelor antreprenoriale relevante și a ocupării forței de muncă a fost neglijabil.

43. O problemă aparte este dezvoltarea competențelor în regiuni și în afara centrelor urbane mai mari precum Chișinău și Bălți (Figura nr. 6). În timp ce acestea au înregistrat o îmbunătățire semnificativă a ocupării forței de muncă față de 2016 în sectoarele industrial (+17%), comerț (11%), ospitalitate (+17%), informații și comunicații (18%) și construcții (9%), locurile de muncă în agricultură au pierdut mai mult de 50% din totalul ocupării forței de muncă, ceea ce indică migrația oamenilor și a competențelor în afara sectorului.⁹

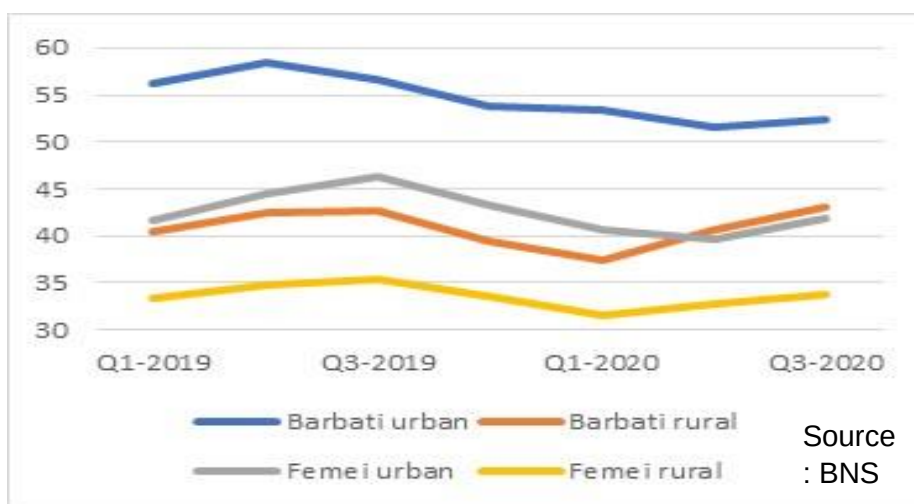

Figura nr. 6. Rata activității economice pe gen și rezidența medie, %
44.

⁹ Biroul Național de Statistică

45. În Republica Moldova la începutul anului 2022 a fost elaborat și publicat conceptul Strategiei de Specializare Inteligentă a Republicii Moldova până în anul 2030 (S3 2030). Strategia își propune să abordeze nivelul general scăzut de inovare și dezvoltare tehnică din cadrul unei afaceri din Moldova ca una dintre problemele cheie care afectează dezvoltarea IMM-urilor¹⁰. Ministerul Educației și Cercetării colaborează cu Fundația Europeană de Formare (ETF) pentru a analiza implicațiile specializării inteligente pe abilități, abordând totodată implicațiile specifice pentru abilitățile și abilitățile întreprinderilor din regiuni.

46. Evaluarea dezvoltării competențelor constată angajamentul încă slab al comunității din învățământul superior față de antreprenoriat și o lipsă de atenție față de dezvoltarea competențelor-cheie în antreprenoriat. De asemenea, monitorizarea și evaluarea politicilor rămân slabe în ceea ce privește cultura antreprenorială.

47. Deși Republica Moldova a adaptat cadrul curricular pentru a include competența cheie de antreprenoriat aplicând prevederile UE EntreComp¹¹, antreprenoriatul în învățământul superior rămâne limitat la câmpioni în cadrul unui număr mic de universități (de exemplu, Universitatea Tehnică a Moldovei (UTM), Academia de Studii Economice din Moldova (ASEM)), iar cooperarea dintre mediul universitar și cel de afaceri este limitată. Universitățile și comunitatea mai largă a învățământului superior, în special personalul didactic și de cercetare, nu sunt bine integrate în dinamica economică mai largă a țării.

48. O provocare majoră încă este modul de pregătire a formatorilor pentru predarea unor programe bazate pe competențe. Formarea inițială a cadrelor didactice trebui să fie instituționalizată și abordată în mod consecvent la diferite niveluri de educație. Experiența antreprenorială practică, care este cheia noii paradigme pedagogice antreprenoriale și face parte din recomandările UE în domeniul educației și al politicii întreprinderilor, trebuie abordată de asemenea, eventual prin învățământul profesional-tehnic.

49. În cele din urmă, monitorizarea și evaluarea reprezintă o parte esențială a politicii privind competențele IMM-urilor. Acestea sunt esențiale pentru evaluarea eficienței politicilor privind competențele IMM-urilor și pentru adaptarea acestora la nevoile grupurilor țintă specifice și ale domeniilor prioritare. În Republica Moldova se monitorizează în mod regulat instruirea IMM-urilor finanțată de stat, dar activitățile de monitorizare sunt adesea limitate la factori cantitativi, cum ar fi măsurarea participării la evenimente de formare, puțină atenție fiind acordată calității ofertei de formare. Acest lucru limitează valoarea monitorizării actuale pentru îmbunătățirea eficienței formării IMM-urilor.

¹⁰ European Commission, 2017[40]

¹¹ Cadrul European de Competențe pentru Antreprenoriat (European Entrepreneurship Competence Framework)

50. Se pot realiza îmbunătățiri suplimentare în dezvoltarea competențelor antreprenoriale în următoarele domenii:

1) Colectarea periodică de date cu privire la nevoile specifice ale IMM-urilor în domeniile prioritare pentru creștere și competitivitate (inclusiv date sensibile la gen, specializarea inteligentă regională și date regionale privind deficitul de competențe).

2) În baza unor informații mai bune - o mai bună direcționare a formării IMM-urilor pentru a sprijini sectoarele prioritare și grupurile țintă.

3) Înființarea și sprijinirea operațiunilor rețelelor de IMM-uri și platformelor de colaborare pentru a facilita integrarea acestora în lanțurile valorice naționale, regionale și globale.

4) Concentrarea pe noi căi de formare și învățare, transfer de tehnologii, îmbunătățirea competențelor și inovare cerute de strategia de specializare inteligentă și conectarea IMM-urilor la lanțurile valorice globale.

5) Introducerea acțiunilor de îmbunătățire a abilităților IT ale micilor antreprenori pentru a putea profita de serviciile guvernamentale digitale și de economia digitală.

6) Includerea Cadrului European de Competențe pentru Antreprenoriat (European Entrepreneurship Competence Framework) în planurile de reformă a curriculumului, susținută de formarea inițială și continuă a cadrelor didactice.

7) Îmbunătățirea cooperării între ministere pentru a consolida micro-antreprenoriatul pentru femei, inclusiv opțiuni sporite pentru mentorat și sprijin pentru microfinanțare. În plus, crearea de programe de mentorat și dezvoltare pentru a ajuta IMM-urile deținute de femei să se extindă pentru a satisface cerințele de creștere.

51. Lipsa capitalului reprezintă o problemă pentru IMM-uri, deoarece accesul ușor la finanțare este corelat de obicei cu dimensiunea întreprinderii. Cu cât compania este mai mică, cu atât este mai dificil să apelezi la opțiuni de finanțare externă. Acest lucru reflectă factori atât de diverși, cum ar fi rate mai mari de informalitate în rândul celor mai mici firme, un profil de risc perceput mai ridicat, mai puține opțiuni de gaj (garanții) și capacități mai scăzute de gestiune contabilă și financiară.

52. Republica Moldova este liderul reformelor în rândul țărilor PaE în adaptarea cadrului său legal și de reglementare pentru a facilita accesul IMM-urilor la finanțare (Tabelul nr. 3). Politicile notabile includ o extindere a sistemului de înregistrare a bunurilor mobile, care a îmbunătățit ecosistemul de înregistrare a gajului (garanțiilor). Consolidarea sectorului bancar a dat rezultate palpabile, investitorii internaționali revenind în țară odată cu primele semne de redresare a creșterii creditării.

Tabelul nr.3. Scorurile indicelui politicilor pentru IMM-uri pentru accesul la finanțare.

	ARM	AZE	BLR	GEO	MDA	UKR	Media PaE 2020	Media PaE 2016
Accesul la finanțare pentru IMM-uri	3.81	3.12	3.57	4.02	3.61	3.31	3.57	3.28
Cadrul legal și de reglementare	4.18	3.63	3.74	4.42	4.10	3.85	3.99	3.72
Finanțare bancară	2.89	2.21	3.05	3.42	2.79	1.79	2.69	2.48
Finanțare nebancară	3.66	2.45	4.38	3.01	3.79	4.02	3.55	3.31
Capital de risc	3.37	1.81	2.27	2.92	1.53	1.66	2.26	1.74
Alfabetizare financiară	3.82	3.29	3.25	4.66	2.67	3.06	3.46	2.74

Sursa: Indicele politicilor pentru IMM-uri: Țările parteneriatului estic 2020 © EBRD, ETF, EU, OECD 2020

53. Creditele bancare reprezintă în continuare principala sursă de finanțare a IMM-urilor. Pentru a facilita accesul IMM-urilor la credite, statul a instituit un Fond de Garantare a Creditelor, care este administrat de către IP ODA. Fondul oferă o gamă largă de produse de garantare a creditelor pentru IMM-uri (femei, tineri, start-up-uri, migranți, întreprinderi exportatoare etc.) și cooperează cu instituții financiare. Recent a fost constituit Fondul pentru antreprenoriat și creștere economică a Moldovei (FACEM), Regulamentul căruia a fost aprobat prin hotărâre de Guvern în luna februarie 2023. FACEM are drept scop finanțarea accesibilă a întreprinderilor mici și mijlocii prin intermediul băncilor și organizațiilor de creditare nebancară eligibile.

54. Legea nr. 1 /2018 cu privire la organizațiile de creditare nebancară (OCN) a făcut un pas pozitiv în diversificarea surselor de finanțare ale IMM-urilor. Sectorul OCN este format din instituții de microfinanțare, organizații de economii și împrumut, întreprinderi de asigurări, întreprinderi de leasing, birouri de creditare și brokeri (Tabelul nr. 4). Comisia Națională a Pieței Financiare (CNPF) asigură supravegherea.

Tabelul nr. 4. Dezvoltarea Instituțiilor Financiare Nebancare în PaE.

	ARM	AZE	BLR	GEO	MDA	UKR	Media PaE
Microfinanțare	4.00	2.67	4.33	5.00	5.00	4.33	4.22
Leasing	3.44	3.00	5.00	3.00	3.67	4.33	3.74
Factoring	3.55	1.70	3.83	1.02	2.73	3.41	2.71
Media	3.66	2.45	4.38	3.01	3.79	4.02	3.55

Sursa: Indicele politicilor pentru IMM-uri: Țările parteneriatului estic 2020 © EBRD, ETF, EU, OECD 2020

55. Microfinanțarea este cea mai utilizată sursă de finanțare alternativă, iar Republica Moldova are cel mai mare punctaj dintre țările PaE pentru dezvoltarea instrumentelor de microfinanțare. Creșterea OCN-urilor a fost însoțită de o creștere anuală de 15-20% a volumului de împrumuturi, deși marea majoritate a împrumuturilor (83%) continuă să fie acordate persoanelor fizice, entitățile comerciale reprezentând un volum total anual de 39 de milioane EUR. Deși majoritatea OCN continuă să se concentreze pe împrumuturile pentru

gospodăriei, microfinanțarea are un potențial mare de a deveni o sursă de finanțare preferată de un număr de IMM-uri, în special în zonele rurale.

56. Leasingul și factoringul sunt instrumente financiare bazate pe active care pot oferi credit întreprinderilor fără garanții suficiente sau istoric de creditare. Sunt instrumente noi și nedezvoltate pe piața moldovenească și utilizarea lor este mai complexă, deoarece implică costuri administrative mai mari. Statutul juridic al leasingului este în prezent neclar (reglementarea este încă în lucru), ceea ce se adaugă dificultăților cu care se confruntă întreprinderile de leasing atunci când încearcă să opereze în țară.

57. Integrarea informațiilor de la instituțiile de microfinanțare în sistemul de informații despre credit poate ajuta în continuare debitorii să-și construiască un istoric de credit și să-și sporească bonitatea. În Republica Moldova sunt active două birouri istoriilor de credit (BIC), iar Legea nr. 1/2018 cu privire la organizațiile de creditare nebancară impune ca OCN-urile să prezinte la BIC informația confidențială referitoare la client.

58. Planuri de introducere a unui cadru juridic privind capitalul de risc există de mai mulți ani, dar încă nu s-au materializat. Din 2015, un proiect de lege care ia în considerare reglementările UE existente a rămas, în esență, latent. Investițiile private sunt disponibile de la asociații de investitori îngeri, platforme de crowdfunding, fonduri străine de tip *private equity*, dar cadrul de reglementare actual nu stimulează astfel de investiții. Republica Moldova are cel mai mic scor dintre țările PaE la dezvoltarea cadrului legal, elaborarea și M&E oportunităților de capital de risc.

59. Extinderea și succesul capitalului de risc sunt puternic influențate de mai mulți factori, inclusiv disponibilitatea întreprinderilor inovatoare și cu potențial de creștere ridicată, pregătirea pentru investiții a întreprinderilor și un cadru de politici care să favorizeze investițiile în capitaluri proprii. În lipsa acestor factori, nu este de așteptat ca Republica Moldova să câștige o pondere semnificativă a investițiilor de capital de risc în finanțarea startup-urilor și IMM-urilor în următorii ani.

60. IMM-urile pot accesa o serie de granturi prin intermediul programelor de suport al IMM-urilor dedicate sprijinirii diverselor grupuri și activități: femei, tineri, migranți, întreprinderi exportatoare, eficiență energetică, ecologizare, etc. AIPA gestionează în prezent trei programe de subvenții pre și post-investiții, dintre care două sunt pentru dezvoltarea agriculturii și unul în domeniul dezvoltării rurale. De asemenea, Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare (ANCD) a gestionat programe de granturi în domeniul inovației și al transferurilor de tehnologie.

61. Sprijinul pentru finanțarea IMM-urilor în toate instrumentele, cu excepția împrumuturilor bancare, este susținută și de parteneri de dezvoltare. O serie de programe sunt sprijinite de parteneri de dezvoltare precum UE, BERD, Banca Mondială/IFC, USAID, IFAD, Guvernul Suediei (în cooperare cu agențiile ONU) etc. Unele dintre acestea sunt sub formă de asistență tehnică,

alte sub forma de granturi, iar altele sub formă de credite (deseori preferențiale) oferite prin instituții financiare.

62. Cunoștințele financiare ale IMM-urilor sunt încă foarte scăzute, ceea ce afectează capacitatea acestora de a accesa instrumentele existente, precum și capacitatea de deservire a împrumuturilor. Republica Moldova are cea mai mare rată de nerambursare a împrumuturilor dintre țările PaE, de aproximativ 10% (Tabelul nr. 5).

Tabelul nr. 5. Indicatori-cheie din sectorul bancar (2008-2018)

Țara PaE	Creditul sectorului privat, ca % din PIB			Cota procentuală a constrîngerii creditare a firmei ca % al firmelor ce necesită creditare		Credite neperformante, ca % din totalul creditelor acordate		
	2011	2014	2018	2008	2012	2011	2014	2019
Armenia	35.4	48.9	55.6	34.7	38.1	3.4	7.0	5.4
Azerbaijan	17.3	30.6	20.8	78.3	75.5	6.0	12.7	11.0
Belarus	39.2	23.6	27.8	33.7	41.3	4.2	4.4	5.8
Georgia	32.7	48.9	68.0	36.2	35.0	4.5	3.0	2.9
Moldova	35.9	31.0	23.5	41.2	52.5	10.7	11.7	10.6
Ucraina	71.1	75.2	34.1	50.5	75.7	14.7	19.0	50.8

Sursa: Banca Mondială, (2019[6]), *Indicatorii de dezvoltare a Băncii Mondiale*; BERD, *Mediul de afaceri și Sondajul de Performanță al Întreprinderilor*, (2014[4]); FMI, (2019[7]), *Indicatori de soliditate financiară*

63. Accesul IMM-urilor la finanțare este unul dintre domeniile cu mari oportunități de îmbunătățire, în special în:

1) sporirea acoperirii sistemului de informații de credit dincolo de bănci pentru a include utilitățile (serviciile comunale) și alți furnizori de servicii pentru a permite IMM -urilor să-și formeze un istoric de credit;

2) digitalizarea accesului la procesul de finanțare pentru a reduce costurile de tranzacție; introducerea soluțiilor fintech, în special, în microfinanțare, ori de câte ori este posibil;

3) modernizarea schemelor de garantare a creditelor pentru a introduce sisteme mai bune de direcționare și de licitație în vederea creșterii gradului de acoperire și reducerii riscului de credit (credit default);

4) dezvoltarea de noi instrumente financiare pentru finanțarea concesională a IMM-urilor care să suplimenteze instrumentele bancare și nebancare existente și să ofere împrumuturi, dar și să complementeze finanțarea capitalului de risc;

5) definitivarea legislației și sprijinirea dezvoltării leasingului și factoring-ului, în special în agricultură. Mai multe întreprinderi fintech oferă deja produse care măresc transparența și accesul și reduc costurile;

6) schemele existente de sprijin pentru educația financiară sunt sporadice și rareori formalizate. Necesită formalizare și supraveghere centralizată;

7) asigurarea funcționării eficiente a sistemelor financiare prin consolidarea capacităților IMM-urilor, în special IMM-urilor gestionate de femei, pentru a le îmbunătăți solvabilitatea;

8) evaluarea creditului și cerințele de garanție pot fi necesare pentru a se asigura că serviciile de finanțare/creditare răspund nevoilor IMM-urilor, inclusiv a celor gestionate de femei. Încurajarea instrumentelor alternative de evaluare, cum ar fi vizitele la fața locului (unde ofițerii de credite colectează în mod direct informații despre dimensiunea afacerii și activitatea financiară), reducând în mod substanțial activitatea cu documentele și lipsa garanțiilor cu care se confruntă adesea femeile.

64. Există 11 incubatoare de afaceri în toată țara, interconectate în cadrul Rețelei Naționale a Incubatoarelor de Afaceri. Acestea sprijină creșterea IMM-urilor oferind acces la infrastructura fizică și la servicii de afaceri. Șapte Zone Economice Libere (ZEL) sunt dezvoltate în locații strategice. ZEL-urile au avut succes în atragerea de investiții din surse interne și externe. Zonele economice au devenit adevărate platforme de export, generând o creștere de cinci ori a producției industriale exportate din zonele economice în perioada anilor 2004 și 2014. În medie, ocuparea forței de muncă în zonele economice a avut o creștere robustă în ultimii șapte ani și aproape s-a dublat din 2008. Dovezile sugerează că zonele economice au contribuit semnificativ la diversificarea exporturilor și la schimbarea structurii economiei moldovenești.

65. Cu scopul de a asigura dezvoltarea regională durabilă și utilizarea eficientă a resurselor umane, prin creșterea competitivității, productivității, ocupării forței de muncă în sectorul industrial în fiecare regiune a țării, Guvernul a lansat un Program-pilot dedicat dezvoltării platformelor industriale multifuncționale (PIM). Au fost alese 18 regiuni unde urmează a fi lansate PIM-urile (Briceni, Dondușeni, Râșcani, Glodeni, Sângerei, Șoldănești, Florești, Telenеști, Criuleni, Ialoveni, Anenii Noi, Leova, Cantemir, Basarabeasca, Dubăsari și Ocnița) din care 2 se află în faza de instituționalizare.

66. IMM-urile pot accesa informații despre potențialii parteneri de pe piața europeană cu ajutorul Rețelei Europene de Întreprinderi prin intermediul a patru puncte locale (IP ODA, CCI, ANCD, RTTM)¹². Participarea la expozițiile peste hotare este susținută de Agenția de Investiții, iar pentru expozițiile la nivel local – IP ODA oferă cofinanțări pentru IMM-urile eligibile. Sunt diseminate informații generale despre dezvoltarea afacerilor, sprijinul financiar și furnizorii specializați de sprijin pentru afaceri prin intermediul a două portaluri online IP ODA (<https://businessportal.md> și <https://oda.md>).

67. Acordul de Asociere a Republicii Moldova cu UE implică armonizarea cu cadrul relevant al infrastructurii calității din UE, inclusiv standardele europene, reglementările tehnice și procedurile de evaluare a conformității, pentru a reduce barierele tehnice în calea comerțului. În ceea ce privește standardizarea, Republica Moldova a adoptat peste 24 500 de standarde europene, ceea ce reprezintă o performanță remarcabilă în rândul țărilor PaE. Când armonizarea va fi completă, IMM-urile vor beneficia de o prezumție de conformitate atunci când exportă în UE. În plus, aproximativ 7 000 de standarde contradictorii din sistemul GOST au fost retrase. Sunt necesare eforturi

¹² <https://een.md/en/>

suplimentare pentru a introduce noi standarde pentru IMM-uri și pentru a instrui instituțiile care aplică.

68. IMM-urile moldovenești nu au exploatat pe deplin oportunitățile care decurg din cordul de Asociere RM-UE. Preocupările legate de siguranța alimentară și calitatea producției de origine animală îi împiedică pe producătorii moldoveni să intre pe piața UE. IMM-urile nu dispun de forme cuprinzătoare de sprijin menite să facă față provocărilor asociate cu accesul la piețele externe. Pentru aceasta, în 2020, Guvernul a lansat un program de sprijinire a internaționalizării IMM-urilor care acoperă investițiile în servicii și echipamente legate de export.

69. Există, de asemenea, o lipsă de efort pentru o mai bună integrare a IMM-urilor locale în lanțurile valorice globale. Cu toate acestea, în 2018, IP ODA, cu ajutorul instrumentului de asistență tehnică și schimb de informații (TAIEX) al Comisiei Europene, a lansat două clustere axate pe sectoarele textile și creativ. În cooperare cu OECD, a fost elaborat un program pilot pentru a stimula crearea de legături în lanțul de aprovizionare între producătorii locali de alimente și lanțurile alimentare cu amănuntul care operează în Republica Moldova.

70. Internaționalizarea IMM-urilor poate fi avansată în continuare prin abordarea următoarelor constrângeri:

1) capacitatea limitată a Agenției de Investiții din Republica Moldova de a furniza servicii de promovare a exporturilor;

2) efort inconsecvent pentru includerea IMM-urilor în lanțurile valorice globale. Programul pentru promovarea exporturilor și a legăturilor lanțului de aprovizionare în industria alimentară (EU4B) este un exemplu pozitiv și ar putea fi instituționalizat;

3) lipsa instrumentelor de finanțare ușor accesibile și concesionale. Poate apărea o oportunitate de a dezvolta ca parte a Fondului pentru antreprenoriat și creștere economică a Moldovei (FACEM), gestionat de IP ODA;

4) formarea și instruirea IMM-urilor pentru accesul la piață trebuie să fie sistematică și disponibilă la diferite niveluri.

71. Principala instituție de elaborare a politicilor în domeniul achizițiilor publice este Ministerul Finanțelor cu Agenția Achiziții Publice aflată în subordinea ministerului. Legea nr. 131/2015 privind achizițiile publice interzice criteriile discriminatorii de calificare sau de atribuire și impune ca acestea să fie proporționale cu natura și valoarea achiziției. Cu referire specifică la interesele IMM-urilor, Legea nr. 131/2015 permite autorităților contractante să împartă contractele în loturi și le obligă să explice motivele în cazul în care acest lucru nu se efectuează. În plus, Legea nr. 179/2016 prevede că IMM-urilor trebuie să li se aloce o cotă minimă din contractele publice.

72. Achizițiile publice pot fi făcute mai accesibile pentru IMM-uri prin abordarea mai multor constrângeri:

- 1) legislația secundară necesită actualizare, precum și documente și linii directoare standard pentru a se potrivi pe deplin cu Legea nr. 131/2015;
- 2) reglementarea incompletă și transparența achizițiilor de valoare mică în Legea nr. 131/2015;
- 3) autoritățile contractante și IMM -urile în rolurile lor respective au nevoie de formare suplimentară în întregul ciclu de achiziții publice;
- 4) este necesară îmbunătățirea achizițiilor electronice pentru a le aduce în conformitate cu cerințele și bunele practici ale UE;
- 5) generarea și analiza îmbunătățită a datelor privind achizițiile publice, prin utilizarea mai largă și mai eficientă a achizițiilor electronice;
- 6) dezvoltarea unei politici de achiziții care să țină cont de gen pentru a îmbunătăți identificarea și contractarea întreprinderilor conduse de femei.

73. Republica Moldova recunoaște problemele structurale precum dimensiunea redusă și scăderea rapidă a populației din cauza migrației masive, a resurselor naturale și a capacităților economice limitate, care au ca rezultat productivitatea scăzută a sectorului privat și dezvoltarea economică. În perspectivă, este clar că, sunt necesare creșterea semnificativă a inovației și productivității, precum și noua abordare a dezvoltării, pentru a crește competitivitatea, productivitatea și creșterea economică.

74. Programul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2020–2023, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 381/2019 urmărește să abordeze recomandările Facilității de Sprijin pentru Politici - Orizont 2020, să adopte și să transpună principiile specializării inteligente. Programul are o viziune cuprinzătoare asupra cercetării și inovării și respectă prevederile Codului Științei și Inovației al Republicii Moldova cu modificări ulterioare. Totodată, acțiunile sale sunt congruente cu activitățile prevăzute în Foaia de Parcurș 2019–2021 pentru Integrarea Republicii Moldova în Spațiul European de Cercetare, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 1081/2018, dezvoltarea capacității necesare pentru sistemul de cercetare și inovare pentru a explora oportunitățile rezultate din statutul de țară asociată cu programele-cadru de cercetare și inovare ale UE și promovarea priorității naționale de integrare în Spațiul European de Cercetare.

75. În Republica Moldova există un parc științific-tehnologic și opt incubatoare de inovare dezvoltate. Numărul cercetătorilor la un milion de locuitori este de 4,5 ori mai mic în Republica Moldova decât media europeană. În 2019, aproximativ 26% dintre cercetători aveau peste 65 de ani.

76. Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare (ANCD) implementează politica statului în cercetare, inovare și dezvoltare, oferind acces la finanțare, bază de cunoștințe și infrastructură. Implementarea proiectelor de inovare și transfer tehnologic implementate de IMM-uri în coordonare cu cercetători este susținută financiar de stat în cadrul competiției anuale. În anul 2020, douăsprezece proiecte au primit finanțare de la stat în valoare de 5 512,24 mii MDL, fiecare 1 leu din grant a atras 1,5 lei de la IMM-uri ca contribuție.¹³

¹³<https://ancd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/Raport%202020%20ANCD.pdf>

77. Conceptul de specializare inteligentă este relevant pentru antreprenoriat atunci când permite¹⁴:

- 1) creșterea competitivității întreprinderilor mici și mijlocii prin dezvoltarea capacităților interne de inovare;
- 2) sporirea implicării părților interesate în procesul de identificare a priorităților de cercetare, care să fie stabilite pe baza unui proces de descoperiri antreprenoriale de jos în sus;
- 3) diversificarea tehnologică și transferul rezultatelor activităților de cercetare către activități practice de producție;
- 4) revigorarea sectoarelor economice tradiționale prin activități cu valoare adăugată mai mare, precum și noi nișe de piață, sau modernizarea acestora prin adoptarea și diseminarea de noi tehnologii în cadrul IMM-urilor din regiuni.

78. Îmbunătățirile urmează să abordeze:

- 1) sistemul de monitorizare prin introducerea unor mecanisme de raportare pentru evaluarea impactului economic dincolo de simpla implementare a planurilor de acțiuni;
- 2) mecanismul de cofinanțare existent pentru utilizarea serviciilor de dezvoltare a afacerilor de către IMM -uri în cadrul programelor de sprijin guvernamentale; de luat în considerare programe de certificare a calității pentru furnizorii privați;
- 3) monitorizarea și evaluarea programelor actuale de sprijin, măsurarea impactului serviciilor de dezvoltare a afacerilor asupra performanței IMM -urilor;
- 4) ecologizarea IMM -urilor prin potrivirea obiectivelor la nivel înalt cu indicatori și ținte clar măsurabile și politici realizabile pentru a transpune obiectivele în acțiune;
- 5) informarea și sprijinul direct pentru IMM -uri pentru a se asigura că acestea pot beneficia de implementarea planificată a politicilor privind achizițiile publice ecologice.

Capitolul III. Scopul și obiectivele generale

79. Urmând conturul Strategiei Naționale de Dezvoltare ”Moldova Europeană 2030”, Programul PACC 2027 analizează contextul economic din Republica Moldova și provocările specifice identificate pentru sectorul IMM-urilor, pentru a oferi o abordare care să maximizeze punctele forte și oportunitățile sectorului, îmbunătățind punctele slabe identificate și atenuând riscurile.

În contextul economic, obiectivele stabilite în SND sunt proiectate în Programul PACC 2027 pentru a asigura trasabilitatea ariilor de intervenție și a direcțiilor prioritare de dezvoltare. Sunt reflectate tendințele de îmbunătățire a calității vieții cetățenilor, de dezvoltare a oportunităților pentru inovații și

¹⁴SMART MOLDOVA- Strategia de Specializare Inteligentă a Republicii Moldova, 2022

accesului la piețe de desfacere, precum și de aducere a Republicii Moldova mai aproape de standardele și valorile europene, care să asigure procesul de aderare a țării noastre la Uniunea Europeană.

În conformitate cu aspirațiile integrării europene stabilite prin implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană și ținând cont de particularitățile și contextul de dezvoltare ale țării definite în SND, pot fi evidențiate direcțiile prioritare care, prin persistența și scara la care se manifestă, vor influența evoluția pe termen scurt, mediu și lung a dezvoltării antreprenoriatului:

1) Dezvoltarea unui cadru normativ favorabil mediului de afaceri, inclusiv pentru stimularea creării de întreprinderi mici și mijlocii (O1.1–O1.3, O2.3, O7.1, O7.2, O8.3).

2) Consolidarea culturii și a capacităților antreprenoriale (O1.1–O1.3, O2.4, O3.3, O4.3, O7.1, O7.2).

3) Îmbunătățirea competitivității și a accesului la piețe de desfacere (O1.2, O7.1, O8.3, O9.1, O9.2).

4) Îmbunătățirea accesului antreprenorilor la finanțare (O1.1–O1.3, O7.1).

5) Facilitarea transferului de tehnologii și inovații (O1.1, O1.2, O7.3).

Obiectivele propuse în Programul PACC 2027 răspund necesităților stringente ale mediului de afaceri, pentru perioada imediat următoare. Programul trasează o legătură directă între aspirațiile micului business de lansare și dezvoltare, pe de o parte, și politicile care vor contribui la atingerea acestor obiective, pe de altă parte. Programul este structurat pentru a se alinia cu cadrul strategic pentru antreprenoriat și inovare și strategiile sectoriale. O astfel de abordare va spori sinergiile în implementarea politicilor și va facilita monitorizarea și evaluarea.

80. **Scopul** Programului PACC 2027 este dezvoltarea antreprenoriatului bazat pe inovare și specializare inteligentă, care să conducă la o economie durabilă, rezilientă și rezistentă la șocuri, generatoare de produse și servicii competitive pe piața Uniunii Europene.

81. Programul PACC 2027 are două **obiective generale**¹⁵:

1. Crearea condițiilor prielnice pentru susținerea mediului antreprenorial.

2. Extinderea oportunităților pentru dezvoltarea întreprinderilor productive, competitive și inovatoare.

82. Obiectivele generale vor fi atinse prin intermediul a cinci **Obiective specifice**, și anume:

1. Crearea condițiilor prielnice pentru susținerea mediului antreprenorial.

1.1 Asigurarea cadrului normativ favorabil pentru crearea și funcționarea IMM-urilor.

1.2 Consolidarea culturii și capacităților antreprenoriale.

¹⁵Obiectivele strategice sunt definite pentru a se alinia cu SEIDD

2. Extinderea oportunităților pentru dezvoltarea întreprinderilor productive, competitive și inovatoare.

- 2.1 Îmbunătățirea competitivității și accesului la piețe.
- 2.2 Extinderea accesului la resurse financiare împrumutate.
- 2.3 Facilitarea transferului tehnologic și de inovații.

Capitolul IV. Obiective specifice.

Obiectivul Specific 1.1.

Asigurarea cadrului normativ favorabil pentru crearea și funcționarea IMM-urilor

83. În cadrul Obiectivului Specific 1.1., acțiunile sunt definite pentru a face administrațiile publice mai receptive la nevoile IMM-urilor, conducând la crearea unui mediu propice antreprenoriatului, inovației și creșterii economice. Acest Obiectiv va fi realizat prin 15 acțiuni, care vor aborda dezvoltarea în continuare a cadrului instituțional și de reglementare și a mediului operațional pentru IMM-uri.

Obiectivul Specific 1.2.

Consolidarea culturii și a capacităților antreprenoriale.

84. În cadrul OS2 acțiunile sunt definite intervențiile pentru a continua și a îmbunătăți procesul de dezvoltare a unui capital uman antreprenorial puternic, care să sprijine ocuparea forței de muncă și inovarea și să creeze șanse egale pentru diferite segmente ale populației, inclusiv femei, tineri, migranți și alte grupuri vulnerabile. Capacitățile antreprenoriale vor fi create în toate domeniile principale, inclusiv managementul și dezvoltarea afacerilor, dezvoltarea tehnică, managementul financiar și transformarea digitală. Acest obiectiv va fi implementat prin 10 acțiuni care vizează învățarea și dezvoltarea abilităților antreprenoriale generale, a competențelor și capacităților specifice necesare pentru creșterea IMM-urilor actuale.

Obiectivul Specific 2.1.

Îmbunătățirea competitivității și accesului la piețe

85. În cadrul Obiectivului Specific 2.1 vor fi implementate acțiuni menite să sporească competitivitatea IMM-urilor pe piețele internaționale și regionale. Accentul va fi pus pe consolidarea întreprinderilor din sectoarele prioritare conform conceptului Strategiei de Specializare Inteligentă a Republicii Moldova până în anul 2030 (S3 2030)¹⁶. Domenii prioritare identificate în cadrul S3 2030 includ: energie, TIC, agricultură și procesarea produselor agricole și biomedicina, biofarmaceutica, bioinformatica. Obiectivul Specific 2.1. va fi realizat prin 6 acțiuni.

¹⁶ <https://particip.gov.md/ro/document/stages/anuntul-privind-initierea-procesului-de-elaborare-a-proiectului-strategiei-de-specializare-inteligenta-a-republicii-moldova/8745>

Obiectivul Specific 2.2.

Extinderea accesului la resurse financiare împrumutate

86. În cadrul obiectivului specific 2.2, întreprinderile vor obține o gamă suplimentară de instrumente financiare dezvoltate pentru a reduce costul finanțării și a permite finanțarea pe termen lung. Capacitatea întreprinderilor de a accesa fonduri va fi abordată în continuare, precum și capacitatea instituțiilor și organizațiilor financiare de a gestiona instrumentele și programele de finanțare a întreprinderilor și în special, a IMM-urilor.

Vor fi utilizate instrumente financiare pentru a sprijini toate întreprinderile viabile, dar în special pentru a sprijini în continuare IMM-urile care investesc și se angajează în dezvoltarea competențelor, inovarea și digitalizarea și se dezvoltă în sectoare prioritare axate pe calitate și internaționalizare.

Obiectivul urmează a fi implementat prin realizarea a 4 acțiuni.

Obiectivul Specific 2.3.

Facilitarea transferului tehnologic și de inovație

87. Obiectivul specific 2.3 se concentrează asupra domeniilor în care dezvoltarea IMM-urilor se intersectează cu cercetarea și inovarea. Acesta include o serie de acțiuni specifice care vor sprijini digitalizarea IMM-urilor – pentru a le ajusta, instrui și transforma astfel ca acestea să adopte noi tehnologii și să crească capacitățile digitale ale întreprinderilor. Acțiunile vor dezvolta și implementa programe specifice și cu ritm rapid pentru a asigura alfabetizarea digitală pentru consumatorii de bunuri și servicii, inclusiv persoanele din grupurile vulnerabile. Setul final de acțiuni va crește impulsul de inovare în rândul IMM-urilor și va crea stimulente pentru dezvoltarea unor proiecte de afaceri mai durabile și mai ecologice.

Obiectivul Specific 2.3 va fi realizat prin realizarea a 6 acțiuni.

88. Corelarea obiectivelor specifice cu indicatorii de rezultat, asigurând aplicarea principiului SMART, este reflectată în Tabelul nr. 6.

Tabelul nr. 6. Corelarea obiectivelor specifice cu indicatorii de rezultat.

Obiective generale	Obiectivul specific	Indicatori de rezultat al politicii publice	Valoarea de referință anul 2022	Ținta ce urmează a fi atinsă în anul 2025	Sursa/furnizor de date
1. Crearea condițiilor prielnice pentru susținerea	Obiectivul specific 1.1. Asigurarea cadrului normativ favorabil pentru crearea și funcționarea	Mediul de afaceri și cel operațional, pentru IMM, îmbunătățit cu 10%, în anul 2025	3,76 (conform indicelui SBA)	4,13 (estimat pentru următoarea	EU/SBA SME Policy Index – Indicele politicilor de reglementare a

mediului antreprenorial	ÎMM		<i>evaluat în anul 2020)</i>	<i>rundă SBA, 2025)</i>	activității ÎMM-urilor)
		Cadrul normativ pentru ÎMM, revizuit, simplificat și eficientizat în proporție de 90%	0	16 acte normative aprobate/adoptate	Raport de activitate al Guvernului
	Obiectivul specific 1.2. Consolidarea culturii și capacităților antreprenoriale	Cel puțin cu 10% mai mulți antreprenori cu competențe antreprenoriale îmbunătățite și aliniate la tendințele actuale, în 2025	2453 persoane	3000 persoane	Biroul Național de Statistică (BNS); Rapoarte privind realizarea programelor implementate de ODA (ODA)
		Ponderea ÎMM conduse de tineri, femei, migranți în numărul total întreprinderi crește cu 13 p.p., în 2025	32%	45%	BNS; ODA
		Volumul de investiții în economia națională, realizată de întreprinderile noi lansate, crește cu 20%, în anul 2025	185,5 mil. lei	240,0 mil. lei	BNS; ODA
		Locuri de muncă menținute și noi create, în creștere cu cel puțin 25%, în anul 2025	≈1180	≈1500	BNS; ODA
2. Extinderea oportunităților pentru dezvoltarea întreprinderilor productive, competitive și inovatoare	Obiectivul specific 2.1. Îmbunătățirea competitivității și accesului la piețe	ÎMM abilitate să realizeze potențialul de export și să crească venitul din vânzări cu 5% anual	≈184 000,0 mil. lei (conform datelor statistice pentru anul 2021)	≈ 223 125,0 mil. lei	Biroul Național de Statistică. Pilonul D al indicelui EU/SBA SME Policy Index
		Exportul ÎMM pe piețele internaționale crescut cu 5% anual	≈62 890,1 mil. lei (conform datelor statistice pentru anul 2021)	≈76 443,3	Biroul Național de Statistică
		Volumul de investiții în economia națională, realizată de către întreprinderile în dezvoltare, crește cu cel puțin 30%, în anul 2025	≈60,0 mil. lei	≈80,0 mil. lei	BNS; ODA
		Ponderea întreprinderilor mici și mijlocii în totalul veniturilor din	39,3 (2020)	45,0	BNS

		vânzări, % (pct. 16 din Tabelul 5 SND)			
		Locuri de muncă menținute și noi create, în creștere cu cel puțin 20%, în anul 2025	≈165	≈200	BNS; ODA
	Obiectivul specific 2.2. Extinderea accesului la resurse financiare împrumutate	Fondul de garantare a creditelor, destinate emiterii garanțiilor de portofoliu, capitalizat anual	0	275,0 mil. lei	Acordul de împrumut cu BIRD nr. 9423-MD din 03.06.22
		Creșterea cu 4 p.p a cotei creditelor garantate de FGC, din soldul total al creditelor acordate sectorului ÎMM de către bănci	8% (1 800,0 mil. lei)	12% (2 700,0 mil. lei)	Rapoarte privind realizarea programelor implementate de ODA
		Investiții generate în economie, urmare a emiterii de garanții financiare, în creștere cu ≈ 20%	1 200,0 mil. lei	1 500,0 mil. lei	Rapoarte privind realizarea programelor implementate de ODA
		Creșterea creditelor acordate ÎMM, prin instrumentele FACEM, cu aproximativ 2 800,0 mil. lei.	0	2 800,0 mil. lei	Rapoarte privind realizarea programelor implementate de ODA
	Obiectivul specific 2.3. Facilitarea transferului tehnologic și de inovații.	Numărul de ÎMM din cadrul parcurilor tehnologice și incubatoarelor, în creștere cu 5% anual	279	322	Rapoarte privind realizarea programelor implementate de ODA
		Volumul de investiții în sectorul TIC, în creștere cu 10%			Raport de activitate a Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării
		Indicele global al inovațiilor (Global Innovation Index), pe o scară de la 0 a 100 puncte (pct. 14 din Tabelul 5 SND)	32,3 (2021)	42,0	Global Innovation Index
		Numărul de ÎMM ce adoptă procese și practici ecologice de	≈50	≈65	BNS; ODA

		producție, în creștere cu 10% anual			
		Volumul de investiții în economia națională, realizată de către întreprinderile în dezvoltare, crește cu cel puțin 30%, în anul 2025	≈120,0 mil. lei	≈160,0 mil. lei	BNS; ODA
		Locuri de muncă menținute și noi create, în creștere cu cel puțin 30%, în anul 2025	≈350	≈450	BNS; ODA ; Raport de evaluare intermediară a PACC 2027

Capitolul V. Impactul Programului

89. Se preconizează că implementarea integrală a Programului PACC 2027 va genera efecte și rezultate semnificative în toate cele cinci domenii principale dezvoltate în cadrul unor obiective specifice. Informația de mai jos oferă rezumatul impacturilor și rezultatelor per obiectiv specific¹⁷.

Obiectivul Specific 1.1.

Asigurarea cadrului normativ favorabil pentru crearea și funcționarea IMM-urilor

IMPACT	Sporirea creării și creșterii IMM-urilor peste media regională pentru țărilor Parteneriatului Estic
REZULTATE	Mediul de afaceri și cel operațional, pentru IMM-uri, îmbunătățit cu 10%, în anul 2025 (măsurat de EU/SBA SME Policy Index – Indicele politicilor de reglementare a activității IMM-urilor)

Obiectivul Specific 1.2.

Consolidarea culturii și capacităților antreprenoriale

IMPACT	IMM-urile sunt competitive și pot face față provocărilor legate de competitivitate, eficiență și inovare pe piața locală.
---------------	---

¹⁷ Determinarea finală a impacturilor și rezultatelor scontate va fi efectuată împreună cu cadrul de M&E pentru planul strategic de dezvoltare al ODIMM (încă în curs de elaborare)

REZULTATE	Cel puțin cu 10% mai mulți antreprenori cu competențe antreprenoriale îmbunătățite și aliniate la tendințele actuale. Ponderea IMM-urilor conduse de tineri, femei, migranți în numărul total întreprinderi crește cu 13 p.p., în 2025 Volumul de investiții în economia națională, realizată de întreprinderile noi lansate, crește cu 20%. Locuri de muncă menținute și noi create, în creștere cu cel puțin 25%, în anul 2025.
-----------	---

Obiectivul Specific 2.1.

Îmbunătățirea competitivității și accesului la piețe

IMPACT	Îmbunătățirea cu 5% anual a accesului la piețe măsurată prin Pilonul D al indicelui EU/SBA SME Policy Index
REZULTATE	IMM-uri abilitate să realizeze potențialul de export și să crească venitul din vânzări cu 5% anual. Exportul IMM-urilor pe piețele internaționale crescut cu 5% anual. Volumul de investiții în economia națională, realizată de către întreprinderile în dezvoltare, crește cu cel puțin 30%.

Obiectivul Specific 2.2.

Extinderea accesului la resurse financiare împrumutate

IMPACT	Îmbunătățirea accesului la finanțare măsurată de Pilonul C al EU/SBA SME Policy Index
REZULTATE	Creșterea cu 4 p.p a cotei creditelor garantate de FGC, din soldul total al creditelor acordate sectorului IMM de către bănci. Investiții generate în economie, urmare a emiterii de garanții financiare, în creștere cu $\approx 20\%$. Creșterea creditelor acordate IMM, prin instrumentele FACEM, cu aproximativ 2,8 mln. lei.

Obiectivul Specific 2.3.

Facilitarea transferului de tehnologii și inovării

IMPACT	Îmbunătățirea ratei de inovare în rândul IMM prin pilonul indicelui UE/SBA privind politicile pentru IMM-uri.
--------	---

REZULTATE	Numărul de IMM din cadrul parcurilor tehnologice și incubatoarelor, în creștere cu 5% anual. Volumul de investiții în sectorul TIC, în creștere cu 10% în 2025. Numărul de IMM ce adoptă procese și practici ecologice de producție, în creștere cu 10% anual. Volumul de investiții în economia națională, realizată de către întreprinderile în dezvoltare, crește cu cel puțin 30%, în anul 2025
-----------	---

Capitolul VI.

Costuri

90. Mijloacele financiare, planificate în bugetul de stat în vederea realizării Programului PACC 2027 vor fi repartizate, luându-se în considerație prevederile Bugetului de stat pentru anul 2023, ale Strategiei sectoriale de cheltuieli (SSC) pentru anii 2023-2025, ale proiectului SSC pentru anii 2024-2026 și prioritățile Guvernului. Activitățile planificate în Programul PACC 2027 sunt ajustate la programul bugetar 50 „Servicii general economice și comerciale”, în special subprogramul 5004 „Sprijin pentru întreprinderile mici și mijlocii”, acțiunile căruia sunt în concordanță directă cu scopul propus al Programului.

91. Costul total pentru implementarea Programului PACC 2027 în anii 2023-2025 se estimează la cifra de **3 633,6 mln lei**. Repartizate pe ani, acestea se prezintă în felul următor: 2023 – 711,2 mln lei, 2024 – 1 286,2 mln lei; 2025 – 1 636,2 mln lei.

Partea cea mai importantă a mijloacelor financiare – cca 2 845,0 mln lei este destinată operaționalizării Fondului pentru antreprenoriat și creștere economică (FACEM). Pentru celelalte activități și instrumente de finanțare se estimează alocarea unei sume de cca 788,6 mln lei pentru trei ani.

Conform estimărilor din Bugetul de stat pentru anul 2023 și Cadrul Bugetar pe Termen Mediu (CBTM) pentru anii 2023-2025 pentru acțiunile planificate există o acoperire financiară de 3 145,3 mln lei, ceea ce reprezintă cca 87% din total. Alte cca 448 mln lei se planifică, la nivel de propuneri, în CBTM pentru anii 2024-2026, urmând a fi identificate, inclusiv prin atragerea mijloacelor de asistență externă.

92. Expunerea *pe obiective și pe ani* a sumei estimate se prezintă în felul următor (Tabelul nr. 8). Sumele indicate între paranteze reprezintă

OS 1.1. Dat fiind faptul că majoritatea acțiunilor de la obiectivul specific nr. 1 se referă la activități ce urmează a fi realizate în conformitate cu atribuțiile autorităților pe domenii de competență, cheltuielile pentru realizarea acestor

acțiuni vor fi acoperite din bugetele autorităților, în limita bugetelor anuale aprobate pentru activitatea acestora.

OS 1.2. Total – 188,6 mln lei. Repartizat pe ani: 2022 – 46,2 mln lei, 2023 – 71,2 mln lei; 2024 – 71,2 mln lei.

OS 2.1. Total – 210,0 mln lei, câte 70,0 mln lei anual.

OS 2.2. Total – 2 845,0 mln lei. Repartizat pe ani: 2022 – 465,0 mln lei; 2023 – 1 015,0 mln lei; 2024 – 1 365,0 mln lei.

OS 2.3. Total – 390,0 mln lei, câte 130,0 mln lei anual.

Tabelul nr. 8. Distribuția mijloacelor financiare (mln lei) pe obiective specifice și ani.

	Obiective specifice	2023	2024	2025	Total, În 3 ani
1.	O.S. 1.1	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat
2.	O.S. 1.2	46,2 (44,1)	71,2 (44,1)	71,2 (44,1)	188,6 (132,3)
3.	O.S. 2.1	70,0 (33,0)	70,0 (30,0)	70,0 (30,0)	210,0 (93,0)
4.	O.S. 2.2	465,0 (455,0)	1 015,0 (1 005,0)	1 365,0 (1 355,0)	2 845,0 (2 815,0)
5.	O.S. 2.3	130,0 (35,0)	130,0 (35,0)	130,0 (35,0)	390,0 (105,0)
	Total	711,2 (567,1)	1 286,2 (1 114,1)	1 636,2 (1 464,1)	3 633,6 (3 145,3)

Notă. Sumele indicate între paranteze reprezintă acoperirea financiară existentă.

Capitolul VII.

Riscuri de implementare

95. Riscurile de implementare ale programului PACC 2027 sunt identificate în șapte domenii: instituțional, politic, economic, social, tehnologic, juridic și de mediu. Pentru riscurile identificate sunt propuse acțiuni de atenuare rezumate în Tabelul nr. 7.

Tabelul nr. 7. Riscuri de implementare identificate și acțiuni de atenuare a acestora.

Riscuri	Descriere	Nivel (înalt, mediu sau scăzut)	Acțiuni de atenuare
----------------	------------------	--	----------------------------

Instituțional	Capacitatea instituțională și de absorbție administrativă a IP ODA de a implementa programe de dezvoltare a IMM	Scăzut	Noua organizare a IP ODA și managementul nou va crește eficacitatea implementării Programului. Reformarea IP ODA va contribui la sporirea implementării PACC 2027.
	Lipsa de cooperare în implementarea Programului PACC 2027 între instituțiile publice, precum și cu organizațiile de suport în afaceri	Mediu	Sinergia dintre programe și concentrarea resurselor pe sectoarele prioritare și grupurile țintă vor crește eficiența implementării. Întâlniri de coordonare cu organizații din sectorul privat și cooperare pentru implementarea programelor complementare.
Politic	Situație politică instabilă din cauza crizei din Ucraina Incertitudine politică care afectează investitorii locali și străini	Înalt	Campanie de informare și conștientizare pentru a crea încredere Demonstrarea competenței prin implementarea proiectelor cu rezultate rapide

Economic	Instabilitate macroeconomică, risc de crize energetice (criza din Ucraina), situația militară în regiune și pandemia COVID-19 Concurență puternică pe piețele UE Finanțarea insuficientă a programelor	Mediu	Monitorizare permanentă a implementării Programului, evaluarea riscurilor și întreprinderea acțiunilor de atenuare a acestora, având în vedere: - concentrarea pe sectoare prioritare și produse complementare; - concentrarea asistenței asupra celor mai vulnerabile sectoare; - campanii de informare și acțiuni specifice pentru a spori accesul la piețele internaționale, în special, UE; - utilizarea combinată a surselor bugetare cu fonduri de la donatori și finanțare din sectorul privat.
Social	Emigrarea continuă, în special în rândul populației tinere și a populației rurale.	Mediu	Prioritizarea implementării programelor care vizează populația tânără și rurală.
Tehnologic	Emigrarea și exodul creierelor. Reticența IMM-urilor de a investi soluții TIC.	Mediu	Campanii de informare în scopul conștientizării noilor oportunități create de PACC 2027. Sublinierea sprijinului acordat regiunilor, cu accentul pe sectoarele S3. Informare activă cu privire la finanțările oferite prin diferite programe de granturi.

Juridic	Lipsa de eficacitate și credibilitate a instituțiilor de justiție și a agențiilor de aplicare a legii.	Scăzut	Monitorizarea implementării Programului de către MDED și ODA și revizuire/corectarea, după caz, mecanismelor de implementare. Crearea unui organism independent (de exemplu, Ombudsmanul pentru Afaceri) pentru a proteja drepturile întreprinderilor în cazul acțiunilor ilegale sau inacțiunii autorităților publice.
De mediu	Guvernul nu a definit clar ce înseamnă adoptarea principiilor economiei verzi și cum se va fi acționa. Nu există calificări clar definite pentru "economie sustenabilă". ÎMM-urile au un grad limitat de conștientizare a oportunității de a deveni 'verzi' și nu le sunt oferite instrumentele necesare pentru a îndeplini calificările. Dependență ridicată de resursele energetice importate.	Scăzut	Elaborarea definițiilor referitoare la mediu în conformitate cu cele mai bune practici ale UE. Intensificarea promovării investițiilor "verzi". Crearea de noi instrumente financiare pentru finanțare în combinație cu finanțarea ecologică a UE și sectorul privat. Prioritizarea sprijinului acordat ÎMM-urilor cu proiecte de energie verde.

Capitolul VIII.

Autorități/instituții responsabile de implementare

96. Responsabilitatea principală pentru coordonarea implementării Programului PACC 2027 este atribuită Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării.

97. Autoritatea principală responsabilă de implementarea Programului PACC 2027 este Instituția Publică "Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului", care are misiunea de a implementa politica statului privind susținerea dezvoltării antreprenoriatului, inclusiv a întreprinderilor mici și mijlocii, conform strategiilor și programelor aprobate de Guvern. Domeniile de

activitate și funcțiile de bază ale IP ODA sunt stabilite în Statutul său, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 487/2022.

98. Având în vedere structura orizontală a Programului PACC 2027, responsabilitatea pentru executarea unor programe revine, conform prevederilor Planului de acțiuni, mai multor autorități publice centrale de specialitate, în sinergie cu alte autorități publice, precum și cu sprijinul și contribuția Consiliului economic pe lângă Prim-ministru, al mediului asociativ, al partenerilor de dezvoltare.

Capitolul IX Proceduri de raportare

99. Autoritățile responsabile de implementarea Programului PACC 2027 prezintă Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării anual, pînă la data de 01 martie a anului următor celui de referință, informația despre executarea, în anul trecut, a Planului de acțiuni pentru implementarea Programului național pentru promovarea antreprenoriatului și creșterea competitivității în anii 2023-2027, conform domeniilor de competențe.

100. Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării prezintă Guvernului, anual, pînă la data de 31 martie a anului în curs, Raportul de progres, care conține realizarea, în anul precedent, a Programului PACC 2027.

101. În anul 2025 se va efectua evaluarea intermediară a implementării Programului, cu elaborarea Raportului de evaluare intermediară, care va conține inclusiv progresele realizate, impedimentele apărute pe parcurs, propuneri și recomandări de îmbunătățire a Programului.

102. Rapoartele de progres și Raportul de evaluare intermediară se publică pe paginile web ale Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării și Instituției Publice "Organizația de Dezvoltare a Antreprenoriatului".

103. În baza rezultatelor evaluării, a propunerilor și recomandărilor autorităților vizate, Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării va elabora și va prezenta Guvernului spre aprobare proiectul Planului de acțiuni pentru implementarea, în anii 2026-2027, a Programului PACC 2027.

104. Raportul de evaluare finală se va realiza în anul 2028.

105. Constatările și propunerile din Raportul de evaluare finală vor constitui temei pentru elaborarea unui nou document de politici privind dezvoltarea antreprenoriatului în Republica Moldova.

Capitolul X. Planul de acțiuni privind implementarea în anii 2023-2025 a Programului național pentru promovarea antreprenoriatului și creșterea competitivității în anii 2023-2027 (PACC 2027)

Planul de acțiuni
privind implementarea în anii 2023-2025
a Programului național pentru promovarea antreprenoriatului și creșterea competitivității în anii 2023-2027

Obiectivul General 1: Crearea condițiilor prielnice pentru susținerea mediului antreprenorial

Obiectivul Specific 1.1: Asigurarea cadrului normativ favorabil pentru crearea și funcționarea IMM

Indicator de Rezultat:

a. Mediul de afaceri și cel operațional pentru IMM, îmbunătățit cu 10%, în anul 2025 (măsurat prin Indicele politicilor UE/SBA pentru IMM-uri)

b. Cadrul normativ destinat IMM simplificat și eficientizat în proporție de 90%

	Acțiuni	Indicatori de produs	Perioada de implementare	Costuri Estimate (mii, MDL)			Surse de finanțare	Instituția responsabilă	Parteneri
				2023	2024	2025			
1.1.1.	Crearea instituției Avocatul Poporului (Ombudsmanului) în domeniul Afacerilor	Proiect de lege aprobat de Guvern și transmis Parlamentului spre examinare	2025	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării	Consiliul Economic pe lângă Prim-Ministru, Ministerul Justiției
1.1.2.	Analiza necesităților și elaborarea opțiunilor de stimulare a dezvoltării investițiilor ”înger” (<i>angel investing</i>) în start-up-uri și IMM-uri	Proiect de lege aprobat de Guvern și transmis Parlamentului spre examinare	2025	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării,	Ministerul Finanțelor, Agenția de Investiții, Asociațiile profesionale

1.1.3.	Extinderea domeniului de aplicare a Legii nr. 22/2018 privind exercitarea unor activități necalificate cu caracter ocazional desfășurate de zilieri	Proiect de lege aprobat de Guvern și transmis Parlamentului spre examinare	2024	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare	Ministerul Muncii și Protecției Sociale	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, Ministerul Finanțelor, Asociațiile profesionale
1.1.4.	Dezvoltarea unui regim fiscal simplificat pentru microîntreprinderi	Proiect de lege aprobat de Guvern și transmis Parlamentului spre examinare	2024	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării	Ministerul Finanțelor, Asociațiile profesionale
1.1.5.	Dezvoltarea unui instrument analitic pentru a identifica natura necompetitivă a pieței și sugerarea intervențiilor pentru a stimula concurența loială	Metodologie aprobată prin Hotărâre de Guvern Instrument analitic dezvoltat	2024	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării	Consiliul Concurenței, Consiliul Economic pe lângă Prim-Ministru, Institutul Național pentru Cercetări Economice (INCE), Asociațiile profesionale
1.1.6.	Elaborarea și introducerea metodologiei de testare „think micro first” (gândește micro întâi) și revizuirea	Metodologie aprobată prin Hotărâre de Guvern Număr de proiecte de modificări ale reglementărilor aprobate	2024	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării	Consiliul Economic pe lângă Prim-Ministru, INCE, Asociațiile

	cadrului de reglementare existent								profesionale
1.1.7.	Simplificarea cerințelor tehnice și sanitare pentru a sprijini microîntreprinderile să deschidă și să mențină funcționale unitățile de îngrijire a copiilor	Proiect de lege aprobat de Guvern și transmis Parlamentului spre examinare	2023	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării	Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Sănătății, Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor (ANSA), Agenția Națională pentru Sănătate Publică (ANSP), Congresul Autorităților Locale din Moldova (CALM), Asociațiile

									profesionale
1.1.8.	Simplificarea cerințelor tehnice și sanitare pentru a sprijini producerea și procesarea produselor agroalimentare la scară mică (fructe, legume, produse lactate, carne de pasăre)	Proiect de lege aprobat de Guvern și transmis Parlamentului spre examinare.	2023	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, ANSA, ANSP, CALM, Asociațiile profesionale
1.1.9.	Simplificarea cerințelor tehnice și sanitare pentru a sprijini micro-întreprinderile care deschid și exploatează unități la scară mică care oferă cazare, masă și alte servicii pentru călători și turiști din zonele rurale (pensiuni turistice, agroturistice și case rurale)	Proiect de lege aprobat de Guvern și transmis Parlamentului spre examinare	2023	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării	Ministrul Agriculturii și Industriei Alimentare, Ministerul Culturii, ANSA, ANSP, CALM, Asociațiile profesionale
1.1.10.	Simplificarea și digitalizarea procesului de lichidare benevolă a afacerii.	Proiect de lege aprobat de Guvern și transmis Parlamentului spre examinare	2023	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării	Ministerul Finanțelor, Serviciul Fiscal de Stat, Agenția de

									Guvernare Electronică, Agenția Servicii Publice
1.1.11.	Modificarea Legii nr. 139/2012 cu privire la ajutorul de stat în scopul creșterii plafonului <i>de minimis</i>	Proiect de lege aprobat de Guvern și transmis Parlamentului spre examinare	2023	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării	Consiliul Concurenței, Ministerul Finanțelor
1.1.12.	Digitalizarea procedurilor vamale pentru a extinde declarația electronică pentru toate regimurile vamale	Proiect de hotărâre de Guvern aprobat Numărul și procentul din total de proceduri vamale complet digitalizate	2023-2025	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Finanțelor, Serviciul Vamal	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării
1.1.13.	Modernizarea sistemului electronic de control pentru a permite controale bazate pe risc și digitalizarea și automatizarea rapoartelor de control	Proiect de hotărâre de Guvern aprobat Procent de control electronic digitalizat	2023-2025	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare, Alte surse	Cancelaria de Stat	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, Ministerul Finanțelor, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Sănătății, ANSA, ANSP, Serviciul Fiscal de Stat,

									Inspectoratul de Stat pentru pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor (ISSPNPC)
1.1.14.	Digitalizarea continuă a serviciilor G2B (permise, licențe, autorizații, etc.) prin SIA GEAP	Proiect de lege aprobat de Guvern și transmis Parlamentului spre examinare, Numărul actelor permissive digitalizate, Procent, din total, al serviciilor digitalizate	2023-2025	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării	Agencia de Guvernare Electronică, Cancelaria de Stat, Agenția Servicii Publice, Ministerul Finanțelor, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Sănătății, ANSA, ANSP, Serviciul Fiscal de Stat

1.1.15.	Îmbunătățirea procedurilor de lichidare a întreprinderii ca urmare a insolvenței	Proiect de lege aprobat de Guvern și transmis Parlamentului spre examinare	2023	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării	Ministerul Justiției, Ministerul Finanțelor
---------	--	--	------	-----------------------------	-----------------------------	-----------------------------	----------------------------	---	---

Obiectivul specific 1.2. Consolidarea culturii și capacităților antreprenoriale

Indicator de Rezultat:

- Cel puțin cu 10% mai mulți antreprenori cu competențe antreprenoriale îmbunătățite și aliniate la tendințele actuale, în anul 2025
- Ponderea IMM conduse de tineri, femei, migranți în numărul total întreprinderi crește cu 13 p.p, în anul 2025
- Volumul de investiții în economia națională, realizată de în întreprinderile debutante, crește cu cel puțin 10% în anul 2025
- Locuri de muncă menținute și noi create, în creștere cu cel puțin 20%, în anul 2026

	Acțiuni	Indicatori de produs	Perioada de implementare	Costuri Estimate (mii, MDL)			Surse de finanțare	Instituția responsabilă	Parteneri
				2023	2024	2025			
1.2.1.	Dezvoltarea abilităților antreprenoriale prin formare profesională	Numărul de standarde ocupaționale ajustate la cerințele pieței muncii Numărul de standarde de calificare ajustate la Cadrul Național al Calificărilor	2023-2025	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare	Ministrul Educației și Cercetării	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării
1.2.2.	Încurajarea cooperării dintre mediul universitar și cel de afaceri	Numărul de acorduri de colaborare încheiate între instituțiile de învățământ și mediul de afaceri	2023-2025	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare	Ministrul Educației și Cercetării	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, Asociațiile profesionale

1.2.3.	Extinderea numărului de sectoare acoperite de educația duală	Numărul de întreprinderi care participă în cadrul învățământului dual Numărul de specialiști pregătiți anual în cadrul învățământului dual	2023-2025	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare	Ministrul Educației și Cercetării	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, ODA, Camera de Comerț și Industrie, Asociațiile profesionale
1.2.4.	Informarea, consultarea și instruirea antreprenorilor începători și potențialilor antreprenori	Numărul sesiunilor de informare realizate anual; Numărul consultațiilor acordate anual; Numărul persoanelor instruite anual.	2023-2025	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, ODA	Camera de Comerț și Industrie, Asociațiile profesionale
1.2.5.	Sprijinirea tinerilor să înceapă și să dezvolte afaceri prin Programul „ <i>Start pentru tineri: o afacere durabilă la tine acasă</i> ”.	Numărul companiilor beneficiare de suport financiar nerambursabil în cadrul componentei II; Numărul companiilor beneficiare de suport financiar nerambursabil în cadrul componentei III; Valoarea granturilor aprobate spre finanțare.	2023-2025	10 000,0	30 000,0	30 000,0	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, ODA	Ministerul Finanțelor, Oficiul de Gestionare a Proiectelor de Asistență Externă (OGPAE), Ministrul Educației și Cercetării, CALM, Asociațiile profesionale

1.2.6.	Dezvoltarea și implementarea <i>Programului de abilitare economică a femeilor "Femei în Afaceri"</i> .	Numărul companiilor beneficiare de suport financiar nerambursabil; Valoarea granturilor aprobate spre finanțare.	2023-2025	5 000,0	10 000,0	10 000,0	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, ODA	Ministerul Finanțelor, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, CALM, Asociațiile profesionale
1.2.7.	Sprijinirea investițiilor de remitențe în activități generatoare de profit prin <i>Programul de Atragere a Remitențelor în Economie „PARE I+2”</i> .	Numărul companiilor beneficiare de suport financiar nerambursabil; Valoarea granturilor aprobate spre finanțare.	2023-2025	25 000,0	25 000,0	25 000,0	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, ODA	Ministerul Finanțelor, OGPAE, CALM Asociațiile profesionale
1.2.8.	Suținerea antreprenorilor de participare în cadrul expozițiilor tematice prin implementarea <i>Programului de subvenționare a participării la târguri și expoziții</i> .	Numărul agenților economici subvenționați anual; Suma totală a subvențiilor oferite în urma participării la târguri și expoziții.	2023-2025	3 000,0	3 000,0	3 000,0	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, ODA	Ministerul Finanțelor, CALM, Asociațiile profesionale
1.2.9.	Suținerea și promovarea întreprinderilor mici și mijlocii prin	Numărul de întreprinderi participante la concurs; Numărul de întreprinderi învingătoare.	2023-2025	200,0	200,0	200,0	Surse bugetare	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării,	Ministerul Finanțelor, CALM, Asociațiile

	organizarea Concursului "Cel mai bun antreprenor din sectorul întreprinderilor mici și mijlocii"							ODA	profesionale
1.2.10.	Îmbunătățirea capacităților prestatorilor de servicii în afaceri, Incubatoarelor de Afaceri și consolidarea Rețelei Naționale a Incubatoarelor de Afaceri (RIAM)	Numărul de training-uri realizate anual; Numărul persoanelor instruite anual.	2023-2025	3 000,0	3 000,0	3 000,0	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, ODA	Ministerul Finanțelor

Obiectivul General 2: Extinderea oportunităților pentru dezvoltarea întreprinderilor productive, competitive și inovatoare

Obiectivul Specific 2.1: Îmbunătățirea competitivității și accesului la piețe

Indicator de Rezultat:

- a. IMM abilitate să realizeze potențialul de export și să crească venitul din vânzări cu 5% anual
- b. Exportul IMM pe piețele internaționale, crescut cu 5% anual
- c. Volumul de investiții în economia națională, realizată de către întreprinderile în dezvoltare, crește cu 20%, în anul 2025
- d. Locuri de muncă menținute și noi create, în creștere cu cel puțin 20%, în anul 2025

	Acțiuni	Indicatori de produs	Perioada de implementare	Costuri Estimate (mii, MDL)			Surse de finanțare	Instituția responsabilă	Parteneri
				2023	2024	2025			
2.1.1.	Acordarea serviciilor de pregătire pentru export a IMM.	Accelerator pentru export lansat; Numărul IMM-lor	2023-2025	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	Surse bugetare	Ministerul Dezvoltării	Ministerul Afacerilor

		beneficiare de servicii de pregătire de export.		aprobat	aprobat	aprobat		Economice și Digitalizării, ODA	Externe și Integrării Europene, Agenția de Investiții, Serviciul Vamal, Institutul de Standartizare, Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI), Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare (ANCD), Camera de Comerț și Industrie, CALM, Asociațiile profesionale
2.1.2.	Sprijinirea dezvoltării IMM-ilor și integrarea acestora în lanțurile valorice, prin <i>Programul de dezvoltare a furnizorilor locali</i>	Hotărâre de Guvern aprobată Numărul companiilor beneficiare de suport financiar nerambursabil; Valoarea granturilor	Tr. III, 2023 2023-2025	10 000,0	10 000,0	10 000,0	Surse bugetare	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării ODA	Ministerul Finanțelor, Serviciul Vamal, Agenția de Investiții,

		aprobate spre finanțare.							Institutul de Standartizare
2.1.3.	Sprijinirea producătorilor mici să acceseze piețe locale prin <i>Programul de suport pentru micii producători</i>	Hotărâre de Guvern aprobată Numărul companiilor beneficiare de suport financiar nerambursabil; Valoarea granturilor aprobate spre finanțare.	Tr.III, 2023 2023-2025	10 000,0	10 000,0	10 000,0	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, ODA	Ministerul Finanțelor, Asociațiile profesionale
2.1.4.	Sprijinirea internaționalizării IMM-urilor prin implementarea <i>Programului de creștere a competitivității întreprinderilor mici și mijlocii și internaționalizare a acestora</i>	Numărul companiilor beneficiare de suport financiar nerambursabil; Valoarea granturilor aprobate spre finanțare.	2023-2025	10 000,0	10 000,0	10 000,0	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, ODA	Ministerul Finanțelor, Asociațiile profesionale
2.1.5.	Sprijinirea micilor afaceri din regiunile rurale prin implementarea <i>Programului de sprijin pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii în sectorul turismului rural</i>	Hotărâre de Guvern aprobată Numărul companiilor beneficiare de suport financiar nerambursabil; Valoarea granturilor aprobate spre finanțare; Valoarea proiectelor investiționale.	Tr.III, 2023 2023-2025	10 000,0	10 000,0	10 000,0	Surse bugetare	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, ODA	Ministerul Culturii, Ministerul Finanțelor, CALM, Asociațiile profesionale

2.1.6.	Crearea Platformelor Industriale Multifuncționale și sprijinirea IMM-lor rezidente.	Infrastructura a 2 PIM construită și transmisă către APL; Numărul afacerilor lansate în cadrul PIM-lor.	2023-2025	30 000,0	30 000,0	30 000,0	Surse bugetare	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării ODA	Ministerul Finanțelor
Obiectivul Specific 2.2: Extinderea accesului la resurse financiare împrumutate									
Indicator de Rezultat:									
a. Fondul de Creditare a Creditelor, destinat emiterii garanțiilor de portofoliu, capitalizat anual									
b. Cota creditelor garantate de FGC, din soldut total al creditelor acordate sectorului IMM de către bănci, în creștere cu 4 p.p., în anul 2025									
c. Investiții generate în economie, urmare a emiterii de garanții financiare, în creștere cu 20%, în anul 2025									
	Acțiuni	Indicatori de produs	Perioada de implementare	Costuri Estimate (mii, MDL)			Surse de finanțare	Instituția responsabilă	Parteneri
				2023	2024	2025			
2.2.1.	Consolidarea și capitalizarea Fondului de Garantare a Creditelor de Stat din cadrul ODA	Numărul garanțiilor financiare individuale și de portofoliu, noi emise; Valoarea tuturor garanțiilor emise; Valoarea creditelor garantate; Valoarea totală a investițiilor generate în economie.	2023-2025	15 000,0	15 000,0	15 000,0	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, ODA	Ministerul Finanțelor, Băncile Comerciale, Organizațiile de creditare nebanară (OCN)
2.2.2.	Operaționalizarea Fondului pentru Antreprenariat și Creștere Economică a Moldovei și crearea de noi instrumente de sprijin pentru afaceri	Minimum 2 Produse de finanțare lansate; Numărul de finanțări; Valoarea finanțărilor.	2023-2024	450 000,0	1 000 000,0	1 350 000,0	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, ODA	Ministerul Finanțelor, Băncile Comerciale, Organizațiile de creditare nebanară (OCN)

2.2.3.	Dezvoltarea conceptului Fondului de garantare a exportatorilor.	Hotărâre de Guvern aprobată.	2023	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, ODA	Ministerul Finanțelor
2.2.4.	Îmbunătățirea accesului la informații despre istoria creditară prin modificarea Legii nr. 122/2008 privind birourile istoriilor de credit	Proiect de lege aprobat de Guvern și transmis Parlamentului spre examinare Numărul de noi furnizori de date	2023	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, ODA	Ministerul Finanțelor, Birourile de Istorie a Creditelor

Obiectivul Specific 2.3: Facilitarea transferului tehnologic și de inovații

Indicator de Rezultat:

- Numărul de ÎMM din cadrul parcurilor tehnologice și incubatoarelor, în creștere cu 5% anual
- Volumului investițiilor în sectorul TIC, în creștere cu 10%, în anul 2025
- Numărul de ÎMM ce adoptă procese și practici de producție ecologică, în creștere cu 10%, anual
- Volumul de investiții în economia națională, realizată de către întreprinderile în dezvoltare, crește cu 30%, în anul 2025
- Locuri de muncă menținute și noi create, în creștere cu cel puțin 30%, în anul 2025

	Acțiuni	Indicatori de produs	Perioada de implementare	Costuri Estimate (mii, MDL)			Surse de finanțare	Instituția responsabilă	Parteneri
				2023	2024	2025			
2.3.1.	Crearea capacităților suplimentare ale Parcurilor Științifice - Tehnologice și ale Incubatoarelor de Cercetare	Numărul beneficiarilor din cadrul incubatoarelor de cercetare	2023-2025	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare, Alte surse	ANCD	Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Dezvoltării Economice și

									Digitalizării, ODA
2.3.2.	Implementarea Programului de Ecologizare pentru IMM-uri	Numărul companiilor beneficiare de suport financiar nerambursabil; Valoarea granturilor aprobate spre finanțare.	2023-2025	10 000,0	10 000,0	10 000,0	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, ODA	Ministerul Finanțelor, Ministerul Mediului, CALM, Asociațiile profesionale
2.3.3.	Implementarea programului de rețehnologizare și eficiență energetică a IMM pentru a sprijini investițiile în echipamente și tehnologii noi	Numărul companiilor beneficiare de suport financiar nerambursabil; Valoarea granturilor aprobate spre finanțare.	2023-2025	100 000,0	100 000,0	100 000,0	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, ODA	Ministerul Finanțelor, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare
2.3.4.	Implementarea Programului de susținere a inovațiilor digitale și startup-urilor tehnologice	Numărul companiilor beneficiare de suport financiar nerambursabil; Valoarea granturilor aprobate spre finanțare.	2023-2025	10 000,0	10 000,0	10 000,0	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, ODA	Ministerul Finanțelor, Agenția de Guvernare Electronică
2.3.5.	Sprijinirea digitalizării IMM prin implementarea Programului de Transformarea Digitală a IMM	Numărul companiilor beneficiare de suport financiar nerambursabil; Valoarea granturilor aprobate spre finanțare.	2023-2025	10 000,0	10 000,0	10 000,0	Surse bugetare, Alte surse	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, ODA	Ministerul Finanțelor, Agenția de Guvernare Electronică

2.3.6.	Implementarea anuală a concursurilor de proiecte de inovare și de transfer tehnologic	Numărul companiilor beneficiare de suport financiar nerambursabil; Valoarea granturilor aprobate spre finanțare.	2023-2025	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Surse bugetare	ANCD	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, Ministerul Finanțelor, Agenția de Guvernare Electronică
--------	---	--	-----------	-----------------------------	-----------------------------	-----------------------------	----------------	------	--

Anexa nr. 1 la
Programul național pentru promovarea antreprenoriatului
și creșterea competitivității în anii 2023-2027

Analiza SWOT a mediului de afaceri din Republica Moldova

Grup	PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
Mediul de reglementare și transformarea digitală	- Metodologia Analizei Impactului de Reglementare există. - Platforma de consultare public-privată pentru IMM-uri există și este operațională - Legislația privind întreprinderile și procedura de autorizare sunt simplificate - Guvernul oferă o gamă largă de servicii de e-guvernare. - Regim fiscal simplificat în vigoare - Raportarea de către IMM-uri este digitalizată - Au fost anulate standardele contradictorii din sistemul GOST. - Program național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere în Republica Moldova pentru ani 2021-2027 adoptat	- AIR nu este aplicată uniform - Multe servicii guvernamentale nu sunt încă disponibile online - Proceduri dificile pentru obținerea autorizațiilor de construcție - Nivel scăzut de cunoaștere a cerințelor legii concurenței - Proceduri lungi de insolvență - Executarea contractelor în Republica Moldova este încă complicată

Dezvoltarea abilităților	- IP ODA, organizații de suport în afaceri (CCI, centre de informare a antreprenorilor, HUB-uri regionale, etc.) și donatorii oferă o gamă largă de servicii online și offline pentru IMM-uri - Sistem de învățământ profesional dual în vigoare implementat în cooperare între școlile profesionale, CCI și întreprinderi) - Burse de stat acordate în cooperare cu comunitatea de afaceri. - Furnizorii de infrastructură de sprijin pentru afaceri includ rețeaua de incubatoare de afaceri - Numărul femeilor antreprenori a crescut la 33,9% în 2018 din totalul antreprenorilor (de la 24,7% în 2014)	- Lipsa de forță de muncă calificată (migrația și necorelarea competențelor) - Lipsa abilităților IT pentru a utiliza serviciile de e-guvernare și a implementa digitalizarea operațiunilor de afaceri - Predarea și promovarea antreprenoriatului în învățământul postliceal profesional și în învățământul superior este insuficient implementată. - Cooperarea între universități și întreprinderi rămâne subdezvoltată. - Nu există o platformă de educație online dedicată pentru nevoile IMM-urilor. - Lipsește abordarea bazată pe sistem a evaluării programelor de instruire organizate de ODA. - Calitatea furnizorilor de servicii de sprijin pentru afaceri este limitată, în special în regiunile rurale
Transfer de tehnologie și inovație	- Agenția Națională de Dezvoltare și Cercetare (ANDC) este creată - Există un program dedicat pentru sprijinirea financiară a proiectelor inovatoare. - Cooperare cu programe finanțate de UE (Horizon, COSME, Eureka, etc.) - Numărul de facilități de atragere a investițiilor și stimulente fiscale disponibile (Zone Economice Libere, Parcuri industriale etc.) - Moldova IT Park în funcțiune (1277 de întreprinderi- rezidente) - Guvernul Republicii Moldova oferă granturi și stimulente fiscale IMM-urilor pentru sprijinirea proiectelor inovatoare. - Legea achizițiilor publice introduce conceptul de „parteneriate de inovare” - Strategia de specializare inteligentă este adoptată	- Internaționalizarea limitată a IMM-urilor din Republica Moldova - Nivel scăzut de capacitate de absorbție a inovației în rândul IMM-urilor - Lipsa de stimulente pentru corporații de a împărtăși tehnologia cu IMM-urile locale; - Activități limitate ale parcurilor științifico-tehnologice și incubatoarelor de cercetare.

Accesul la finanțare și piețe	- Programe speciale pentru sprijinirea IMM-urilor, ce oferă posibilitatea accesării surselor de finanțare prin intermediul IP ODA și de la donatori - Reglementările privind leasingul consolidate în lege și întreaga supraveghere consolidată în cadrul Comisiei Naționale a Piețelor Financiare. - Îmbunătățirea ecosistemului pentru înregistrarea gajului. - Investitorii internaționali din sectorul financiar susțin îmbunătățirea încrederii în sectorul bancar. - Protecția creditorilor, în linii mari, în conformitate cu cele mai bune practici internaționale. - Legea privind IMM-urile prevede că IMM-urilor li se va aloca o cotă minimă din contractele publice	- Nivelul de alfabetizare financiară al IMM-urilor scăzut. - Accesul la resurse financiare rămâne scăzut pentru IMM-uri, întreprinderile noi și întreprinderile gestionate de femei - Numai IMM-urile expuse la nivel internațional au posibilitatea să acceseze legal împrumuturi în valută. - Nu există împrumuturi pentru activități de comerț pentru IMM-uri. - În domeniul factoring-ului, reglementarea dedicată ar trebui îmbunătățită în continuare. - În prezent, nu există cadru normativ privind finanțarea participativă (crowdfunding) sau capitalul de risc, sau investițiile de tip business angel. - Legea privind achizițiile publice trebuie să fie în conformitate cu directivele din 2014 ale UE - Alocarea de granturi nu este distribuită corespunzător în zonele rurale - Diverse deficiențe în noul sistem de achiziții electronice
Conștientizare, advocacy și creare de rețele	- Dialogul public-privat se desfășoară în mod activ prin intermediul platformei Consiliului Economic pe lângă Prim-ministru și Consiliului Consultativ al IMM în cadrul consiliului Economic. - Platforma de cooperare anticorupție cu sectorul privat. - Portalurile online ale IP ODA sprijină IMM-urile (https://businessportal.md și https://ODA.md)	- Capacități limitate ale OSA-urilor pentru servicii de advocacy. - IMM-urile percep Consiliul Concurenței ca o povară suplimentară și nu un partener - Nu toate proiectele de lege sunt publicate pe pagina web particip.gov.md. - Nu a fost efectuat niciun studiu privind cererea și oferta de servicii de sprijin pentru afaceri - Neîncrederea mediului de afaceri față de autoritățile publice

Grup	OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
Politic	- Parlamentul, Guvernul și Președinția implementează politica pro-europeană - Cooperarea internațională în domeniul antreprenoriatului	- Situația politică instabilă din cauza crizei din Ucraina - Incertitudinea politică care împiedică încrederea investitorilor locali și străini - Corupția

Economic	- Acordul de Asociere RM-UE semnat în 2014 - Localizare favorabilă a țării pentru cooperare economică - Regim liberalizat de vize cu țările UE. - Flux de remitențe (cca 20% din PIB) - Grad ridicat de populație, în special în rândul tinerilor, interesată de antreprenariat	- Instabilitatea macroeconomică, risc de crize energetice (criza din Ucraina) și COVID-19 - Piața agricolă este fragmentată - Concurență puternică de pe piețele UE - Nu au fost exploatare pe deplin oportunitățile care decurg din Acordul de Asociere RM-UE - Rata de supraviețuire a întreprinderilor nou create este încă scăzută (primii 2 ani de la înregistrare este de aproximativ 41%).
Social	- Societate multilingvă - Reducerea sărăciei și creșterea economică este una din țintele Strategiei de Dezvoltare Națională Moldova Europeană 2030. - Republica Moldova ocupă locul 90 din 189 de țări ale lumii Indicelui Dezvoltării Umane (IDU) pentru anul 2019.	- Emigrarea continuă, în special în rândul populației tinere și a populației rurale. - Îmbătrânirea populației pune presiune asupra sistemului de pensii - Strategia de Dezvoltare Națională Moldova Europeană 2030 - nu este încă aprobată de Parlament.
Tehnologic	- Creșterea globală și regională a cererii pentru servicii de afaceri și dezvoltare de software. - Inovațiile organizaționale și de marketing sunt recunoscute în strategia națională ca parte a obiectivului construirii unei economii mai competitive - Grad ridicat de penetrare a internetului în țară. Penetrarea internetului în Republica Moldova a fost de 76% în ianuarie 2020. Numărul de conexiuni mobile în Republica Moldova în ianuarie 2020 a fost echivalent cu 108% din populația totală.	- Emigrarea și exodul creierelor

Juridic	- Alinierea la bunele practici UE și internaționale - Cadrul legal existent pentru sprijinirea investițiilor străine și atragerea forței de muncă străine. - Sunt disponibile diferite mecanisme de soluționare a litigiilor - A fost introdusă repartizarea aleatorie a cauzelor către judecatori și sunt publicate hotărârile judecătorești. - Guvernul a votat un proiect de lege pentru înființarea Avocatului Poporului pentru drepturile întreprinzătorilor. Adoptarea unei legi privind avertizorii de integritate în iulie 2018 - Introducerea răspunderii penale a persoanelor juridice acuzate de corupție (2012) și consolidarea dezvăluirii obligatorii a beneficiarilor finali ai întreprinderilor ca elemente ale cadrului de prevenire a corupției în sectorul privat.	- Lipsa de credibilitate în instituțiile de justiție și agențiile de aplicare a legii. - Automatizarea instanțelor de judecată este necesară dar necesită o modernizare majoră a infrastructurii IT. - Litigiile public-private nu dispun de un organism independent (de exemplu, Avocatul Poporului pentru drepturile întreprinzătorilor (Business Ombudsman)) care să protejeze drepturile întreprinderilor în cazul unei acțiuni ilegale sau inacțiuni din partea autorităților publice. - Principiile integrității în afaceri: politicile din Republica Moldova încă nu au o abordare bazată pe risc și un mecanism eficient de implementare
De mediu	- Republica Moldova este pe deplin angajată față de obiectivele Acordului de la Paris. - Programul de promovare a economiei verzi pentru 2018-2020 include obiectivul de a oferi sprijin adecvat IMM-urilor, astfel încât 30% să fie implementat principiile economiei verzi până în 2020, inclusiv eficiența resurselor și tehnici de producere mai curate. - Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” aliniată la Obiectivele de Dezvoltare Durabilă Agenda 2030 - Republica Moldova și-a stabilit obiectivul ca cel puțin 15% din totalul achizițiilor publice să fie „durabile” până în 2020.	- Sectorul de prelucrare agricolă este vulnerabil în fața schimbărilor climatice. - Guvernul nu a definit clar ce înseamnă adoptarea principiilor economiei verzi și cum se va acționa. - Nu există calificări clar definite pentru ceea ce constituie „durabil”(sustenabil) - IMM-urile au un grad limitat de conștientizare a oportunității de a deveni verzi și nu li se oferă instrumentele necesare pentru a îndeplini calificările. - Dependență ridicată de resursele energetice importate

Principalele programe și inițiative ale donatorilor din sector

Comisia Europeană

Relațiile politice și economice dintre UE și Republica Moldova sunt ghidate de politica Parteneriatului Estic lansată în 2009 cu scopul de a consolida și aprofunda relațiile politice și economice dintre UE și șase dintre vecinii săi, inclusiv Republica Moldova.

În 2020, UE a oferit un pachet de răspuns la COVID-19 pentru a sprijini redresarea socio-economică și grupurile deosebit de vulnerabile. Pachetul a inclus:

- furnizarea echipamentului individual de protecție;
- granturi de urgență pentru sprijinirea cetățenilor vulnerabili și a persoanelor în vârstă, finanțarea echipamentelor de protecție pentru asistenții sociali;
- un apel pentru propuneri de proiecte de susținere pentru serviciile sociale, dezvoltarea economică și grupurile vulnerabile afectate de pandemie.

Pe lângă pachetul de răspuns la COVID-19, în aprilie 2020 a fost adoptat un program de asistență macrofinanciară de urgență pentru COVID-19 pentru Republica Moldova, în valoare de 100 de milioane de euro sub formă de împrumuturi în condiții foarte favorabile.

În cadrul Planului de Redresare Economică pentru Parteneriatul Estic, în 2021 Comisia Europeană a anunțat programul de asistență pentru Republica Moldova, în valoare de 600 de milioane de euro în următorii trei ani. Programul va promova investițiile și va sprijini redresarea post-pandemie, va transforma economia în mod durabil și o va face mai rezistentă și mai integrată cu alte țări partenere din Parteneriatul Estic. Principalele obiective includ:

- investiții în conectivitate durabilă și inteligentă;
- acces la finanțare pentru întreprinderile mici și mijlocii;
- investiții în capitaluri proprii pentru a consolida competitivitatea IMM-urilor și integrarea în lanțurile valorice ale UE;
- suport pentru tranziția digitală;
- investiții în mediu și rezistență la schimbările climatice, inclusiv în eficiența energetică;
- reziliența în sănătate și dezvoltarea capitalului uman.

Banca Mondială (BM)

Parteneriatul dintre Republica Moldova și Grupul Băncii Mondiale (GBM), stipulat în cel mai recent Cadru de Parteneriat de Țară pentru 2018–2021, sprijină tranziția Republicii Moldova către un model de dezvoltare și creștere nou, mai durabil și mai favorabil incluziunii. Obiectivele cheie ale sprijinului GBM sunt:

- îmbunătățirea guvernantei și calității serviciilor publice;

- îmbunătățirea mediului de afaceri pentru dezvoltarea sectorului privat și productivitatea întreprinderilor;
- sprijinirea transformării sectorului energetic și sectorului agricol;
- elaborarea sistemului de pregătire pentru crize și de răspuns timpuriu al țării;
- sprijinirea dezvoltării capitalului uman și a educației incluzive.

În 2020, pentru a ajuta Republica Moldova să răspundă nevoilor urgente legate de COVID-19, BM a oferit acces excepțional la 63,2 milioane USD în împrumuturi concesionale din partea IDA, pentru restructurarea post-criză, întărirea rezistenței la urgențe viitoare și abordarea nevoilor sociale și de dezvoltare imediate.

Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID)

Statele Unite ale Americii (SUA) sprijină Republica Moldova în consolidarea instituțiilor democratice, reconstruirea unei economii aflate în dificultate, îmbunătățirea mediului de afaceri, întărirea statului de drept și abordarea conflictului înghețat din Transnistria. Din 1992, SUA a investit peste 1,7 miliarde USD în sprijinirea dezvoltării țării.

Asistența actuală acordată de USAID Guvernului Republicii Moldova este ghidată de Strategia de cooperare pentru dezvoltare a țării pentru 2020-2025, care urmărește să ajute Republica Moldova să devină o „țară europeană competitivă și democratică, care rezistă influențelor maligne, mobilizată de aspirațiile cetățenilor și de parteneriate solide din sectorul privat”.

Strategia-cadru de cooperare se concentrează pe două Obiective de Dezvoltare:

- Democrație participativă consolidată - prin catalizarea angajamentului cetățenilor în comunitățile locale pentru a stimula cererea de guvernare responsabilă și instituții democratice mai puternice.
- Creștere economică durabilă înrădăcinată în integrarea euro-atlantică - prin creșterea rolului sectorului privat și prin valorificarea parteneriatelor creative în sectoare transformatoare.

Organizația Națiunilor Unite (ONU)

Republica Moldova a aderat la Organizația Națiunilor Unite în 1992 și de atunci ONU sprijină țara în atingerea obiectivelor sale majore de dezvoltare și îndeplinirea viziunii sale de a fi o țară europeană prosperă și modernă. Peste douăzeci de agenții, fonduri și programe specializate ale ONU rezidente și nerezidente funcționează în prezent în Republica Moldova. Cadru de Parteneriat Republica Moldova – Națiunile Unite pentru Dezvoltare Durabilă 2018–2022 servește drept cadru pentru răspunderea reciprocă între Guvernul Republicii Moldova și Organizația Națiunilor Unite. Domeniile strategice de intervenție includ:

- guvernare, drepturile omului și egalitatea de gen;
- creștere economică durabilă, incluzivă și echitabilă;
- durabilitatea și reziliența mediului;
- dezvoltare socială incluzivă și echitabilă.

Pentru a răspunde provocărilor de creștere economică și de pe piața muncii și pentru a accelera dezvoltarea sectorului IMM-urilor, sprijinul ONU include asistență tehnică și ghidare de politici pentru factorii de decizie, sprijin pentru coeziunea regională, dezvoltarea economică regională și locală, colectarea de date privind piața muncii și sisteme informaționale, consolidarea capacităților instituțiilor responsabile cu politicile de dezvoltare a afacerilor, angajamentul cu sectorul privat și sprijinirea inovațiilor în rândul IMM-urilor, crearea de locuri de muncă pentru grupurile vulnerabile și defavorizate, promovarea responsabilității sociale corporative, acțiuni de consolidare a încrederii și promovarea relațiilor comerciale între oameni de pe ambele maluri ale Nistrului, etc.

Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD)

BERD este un important investitor instituțional în Republica Moldova. Sprijinul acordat țării vizează crearea unui mediu care să susțină activitatea sectorului privat, promovarea standardelor europene în toate sectoarele și integrarea regională pentru a aduce producătorii autohtoni mai aproape de piețe, precum și dezvoltarea de utilități publice (servicii comunale) eficiente și durabile, care au un impact direct asupra vieții oamenilor.

Documentul de orientare pentru asistența BERD este Strategia de țară pentru Moldova pentru 2017-2022. Documentul definește următoarele două priorități strategice ale BERD:

- Îmbunătățirea guvernanței și consolidarea rezilienței sectorului bancar și sporirea securității energetice.
- Creșterea competitivității prin sprijinirea firmelor private în dezvoltarea capacității și promovarea comercializării utilităților publice și a infrastructurii.

Până în prezent, BERD a investit peste 1,55 miliarde de euro în țară prin 152 de proiecte. De asemenea, a oferit servicii de consiliere a peste 1.500 de întreprinderi din Republica Moldova pentru a le ajuta să-și îmbunătățească performanța și să se dezvolte.

Suedia

Guvernul suedez a sprijinit Republica Moldova în agenda sa națională de dezvoltare și reforme în ultimii douăzeci de ani. În prezent, cooperarea pentru dezvoltare cu Republica Moldova este prevăzută în cadrul Strategiei recent adoptate pentru cooperarea Suediei cu Europa de Est pentru 2021–2027. Documentul prezintă cele patru domenii în care Suedia va ajuta țările din regiune, printre care și Republica Moldova, să creeze legături mai strânse cu UE prin realizarea reformelor în următoarele domenii:

- Drepturile omului, democrația, statul de drept și egalitatea de gen.
- Societăți pașnice și incluzive.
- Dezvoltare durabilă rezilientă la mediu și climă și utilizarea durabilă a resurselor naturale.
- Dezvoltare economică incluzivă.

Germania

Agenția Germană pentru Cooperare Internațională (GIZ) activează în Republica Moldova în numele Ministerului Federal pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (BMZ) și al altor ministere federale germane din 1994. Pentru a stimula realizările economice ale Republicii Moldova, GIZ oferă țării sprijin divers, inclusiv îmbunătățirea climatului investițional pentru investitorii locali și internaționali. GIZ consiliază Guvernul cu privire la implementarea reformelor și ajută la eliminarea barierelor administrative și tehnice din calea investițiilor prin îmbunătățirea serviciilor existente. GIZ sprijină, de asemenea, promovarea și dezvoltarea sistemului de învățământ dual în Moldova.

Elveția

Scopul general al sprijinului elvețian pentru Republica Moldova, conform celei mai recente Strategii de Cooperare 2018–2021, este de a spori bunăstarea populației Republicii Moldova și coeziunea societății moldovenești, cu un accent special pe includerea grupurilor excluse. Sprijinind participarea femeilor/fetelor și bărbaților/băieților la procesele de luare a deciziilor, accesul acestora la oportunități economice sporite și la servicii de bună calitate, Elveția contribuie la îmbunătățirea stării fizice a oamenilor, precum și a situației lor sociale și economice și creșterea încrederii acestora în instituțiile locale. Cei trei piloni ai sprijinului elvețian sunt:

- Sănătate.
- Guvernarea locală.
- Dezvoltarea economică și angajarea în câmpul muncii.

Intervențiile din domeniul dezvoltare economică și ocuparea forței de muncă abordează trei deficiențe majore legate de cererea de muncă (deficiența de locuri de muncă), oferta de muncă (deficitul de competențe) și decalajul dintre acestea (guvernarea lacunară a pieței muncii).

Austria

Agenția Austriacă pentru Dezvoltare (ADC) își propune să sprijine, printre altele, învățământul profesional-tehnic. Domeniile „educației duale” sau învățării la locul de muncă, precum și educația și formarea incluzivă, inclusiv orientarea și consilierea în carieră, au devenit în mod deosebit unul dintre subiectele principale ale ADC în Republica Moldova. Sprijinul Austriei pentru Republica Moldova este ghidat de Strategia-cadru a ADC cu țările partenere estice ale UE (Republica Armenia, Georgia, Republica Moldova) pentru perioada 2021-2027.

Regatul Unit al Marii Britanii

Printr-o serie de parteneri, inclusiv instituții financiare internaționale, organizații multilaterale, sectorul privat și OSC, Fondul pentru buna guvernare din Regatul Unit sprijină o serie de inițiative de guvernare și reformă economică, care vizează asigurarea stabilității, reducerea sărăciei și creșterea prosperității în Republica Moldova. Cu un buget de peste 2 milioane GBP, acest program este compus dintr-un

număr de proiecte operaționale în Republica Moldova, unde sprijinul se concentrează pe următoarele obiective:

- Sprijin pentru creșterea economică și crearea unui mediu de afaceri favorabil.
- Diversificarea și securitatea energetică.
- Reducerea factorilor de corupție și sprijinirea responsabilizării democratice.

Estonia

Republica Moldova este una dintre țările prioritare ale Cooperării pentru Dezvoltare a Estoniei din 2006 și rămâne astfel în conformitate cu Strategia de țară privind cooperarea pentru dezvoltare a Estoniei și Republicii Moldova 2021–2024. Obiectivele strategice ale Cooperării pentru Dezvoltare sunt în conformitate cu Acordul de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană, contribuind la dezvoltarea politică și socio-economică a Republicii Moldova prin cooperare în diverse sectoare, inclusiv buna guvernare, consolidarea societății civile, reducerea sărăciei și dezvoltarea durabilă. Domeniile de acțiune s-au concentrat pe trei domenii prioritare:

- promovarea democrației;
- sprijinirea reformelor din sectorul sănătății;
- sprijinirea dezvoltării rurale.

*Anexa nr. 3 la
Programul național pentru promovarea antreprenoriatului
și creșterea competitivității în anii 2023-2027*

Nivelurile de sinergii dintre Programul PACC 2027 și alte documente de politici

Obiectivul Specific PACC	Strategie/program sectorial			
	Specializarea inteligentă	Inovare	Educație	Dezvoltare Regională
OS1: Mediul de afaceri	Redus	Redus	Redus	Redus
SO2: Cultura antreprenorială și capacități	Înalt	Înalt	Înalt	Înalt
OS3: Acces la finanțare	Mediu	Redus	Redus	Mediu
OS4: Competitivitate și acces la piețe	Înalt	Redus	Redus	Înalt
OS5: Transferul de tehnologii și inovare	Înalt	Înalt	Mediu	Înalt

PACC și Strategia de specializare inteligentă

Obiectivele Specifice PACC	OS – Strategia de specializare inteligentă
OS1: Mediul de afaceri	Fără sinergii directe
OS2: Cultura antreprenorială și capacități	OS3: Dezvoltarea competențelor resurselor umane în domeniul inovației, specializării inteligente și antreprenoriatului inovator: - stimularea interesului studenților în domeniile tehnologie-inginerie-știință-matematică; - adaptarea curriculumului educațional

	profesional, universitar și postuniversitar la cerințele și nevoile mediului de afaceri; - mentorat și consultanță în domeniul antreprenoriatului pentru cercetători – inovatori; - promovarea parteneriatelor pentru colaborarea între întreprinderi și organizații în domeniile C-I; - promovarea carierei în cercetare și atragerea tinerilor către activități de cercetare-inovare; - organizarea de competiții anuale care promovează inovațiile în societate.
OS3: Acces la finanțare	OS4: Sprijinirea activităților inovatoare în mediul de afaceri: - susținerea start-up-urilor/spin-off-urilor inovative în cele 4 domenii S3; - acces la instrumente de finanțare special dedicate, dar și expertiză în lansarea de produse și servicii inovatoare; - dezvoltarea serviciilor de suport pentru mediul de afaceri și promovarea instrumentelor de finanțare relevante pentru inovare: organizarea de evenimente de afaceri „Business to Business (B2B)”.
OS4: Competitivitatea și accesul la piață	OS4: Sprijinirea activităților inovatoare în mediul de afaceri: - sprijinirea procesului de formare a clusterelor în cele 4 domenii de specializare inteligentă; - sprijin în comercializarea inovațiilor autohtone prin crearea unui cadru favorabil pentru achiziția publică de produse și servicii inovatoare, dar și certificarea acestora în vederea introducerii pe piață. OS2: Dezvoltarea infrastructurii de cercetare-dezvoltare-inovare aferente domeniilor S3: crearea laboratoarelor de testare și certificare în domeniile de interes S3 pentru mediul de afaceri. OS6: Internaționalizarea în domeniile specializării inteligente prin conectarea la platforme și lanțuri valorice regionale și europene:

	- utilizarea serviciilor si instrumentelor de suport pentru internaționalizarea activității întreprinderilor din domeniile S3, inclusiv rețeaua Enterprise Europe Network. Acțiunea va sprijini conectarea întreprinderilor la lanțurile valorice internaționale, în special cele bazate pe tehnologii, - participarea Republicii Moldova la cele 3 platforme tematice S3 găzduite de JRC (modernizare agroalimentară, energetică și industrială).
OS5: Transferul de tehnologii și inovare	OS1: Implementarea activității Comunități de cercetare și inovare în colaborare pe baza celor 4 domenii identificate de specializare inteligentă: - program de vouchere pentru a permite IMM-urilor să utilizeze serviciile de cercetare și dezvoltare oferite de sectorul de cercetare pentru a dezvolta produse, servicii și procese inovatoare; - programe de finanțare pentru IMM-uri pentru dovada de concept (proof of concept). OS2: Dezvoltarea infrastructurii de cercetare-dezvoltare-inovare care vizează domeniile S3: - dezvoltarea infrastructurilor de transfer de tehnologie, inclusiv incubatoare inovatoare, parcuri științifico-tehnologice; - asigurarea accesului antreprenorilor la infrastructura publică de cercetare în cele 4 domenii de specializare inteligentă.

Programul PACC 2027 și Programul Național pentru Cercetare și Inovare 2020-2023

Obiective Specifice PAAC	OS – PN pentru Cercetare și Inovare
OS1: Mediul de afaceri	Fără synergii directe
OS2: Cultura antreprenorială și capacități	OS 2.1 Creșterea ponderii tinerilor în numărul total de cercetători. Creșterea numărului de tineri (studenți,

	masteranzi, doctoranzi etc.) implicați în proiecte de cercetare și inovare. OS 4.2 Consolidarea percepției publice asupra rolului cercetării și inovării în atenuarea provocărilor sociale și în generarea prosperității: 4.2.1 Organizarea de programe de găzduire a elevilor, studenților și profesorilor cu ocazia zilelor porților deschise și a sărbătorilor tematice (Ziua Mondială a Științei, Ziua Internațională a Femeilor și Fetelor în Știință, Noaptea Cercetătorilor Europene etc.)
OS3: Acces la finanțare	Fără synergii directe
OS4: Competitivitate și acces la piețe	Fără synergii directe
OS5: Transfer de tehnologie și inovare	OS 4.1 Crearea instrumentelor pentru transferul cunoștințelor și rezultatelor științifice potențialilor utilizatori. 4.1.1 Lansarea și organizarea proiectelor de colaborare și practice între comunitatea științifică și mediul de afaceri. 4.1.2 Impulsionarea activităților de cercetare pentru crearea start-up-urilor inovative și a spin-off-urilor. 4.1.3. Stimularea activității parcurilor științifico-tehnologice și a incubatoarelor inovatoare

Strategia de dezvoltare a educației 2021-2030 "Educația-2030" ¹⁸

Objective Specifice PAAC	OS – Strategia Educației
OS1: Mediul de afaceri	Fără synergii directe
OS2: Cultura antreprenorială și capacitățile	Mai multă educație antreprenorială formală relevantă și învățământ profesional-tehnic de calitate
OS3: Acces la	Fără synergii directe

¹⁸ În baza Strategiei Educației.

finanțare	
OS4: Competitivitatea și accesul la piețe	Fără sinergii directe
OS5: Transferul tehnologic și inovarea	Axarea pe actualizarea curriculumului în tehnologie și inovare

PAAC și Strategia de Dezvoltare Regională 2022-2028

Objective Specifice PAAC	OS – Strategia de Dezvoltare Regională
OS1: Mediul de afaceri	Fără sinergii directe
OS2: Cultura și capacitățile antreprenoriale	OG 1: Creșterea competitivității și ocuparea forței de muncă a regiunilor OS 1.2 Îmbunătățirea mediului antreprenorial în regiuni în conformitate cu prioritățile de specializare inteligentă.
OS3: Acces la finanțare	Sinergii prin conectarea FNDR cu instrumentele de dezvoltare regională ale UE pentru Parteneriatul Estic. Transversal pe mai multe obiective.
OS4: Competitivitate și acces la piețe	OG 1: Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a regiunilor OS 1.2 Îmbunătățirea mediului de afaceri în regiuni (accent pe sectorul turismului și infrastructura de afaceri) OS 1.3 Identificarea și promovarea specializării inteligente în regiuni (conștientizarea și formarea de clustere în sectoarele prioritare)
OS5: Transferul de tehnologii și inovare	OG 1: : Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a regiunilor OS 1.2 Îmbunătățirea mediului antreprenorial în regiuni prin promovarea proiectelor inovatoare